

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Bakalářská práce

2013

Tomáš Kotous

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

**Trestná činnost páchaná na
seniorech v okrese Český Krumlov**

(Crimes committed against seniors in the district of Český Krumlov)

Autor: Tomáš Kotous

Vedoucí práce: doc. JUDr. Dr. Jan Hejda

Studijní program: Sociální pedagogika, B7507 Specializace v pedagogice

Datum odevzdání: 31. března 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma

„Trestná činnost páchaná na seniorech v okrese Český Krumlov“

jsem zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Větřní, dne 1. března 2013

.....
podpis

Poděkování:

Děkuji váženému doc. JUDr. Dr. Janu Hejdovi za odborné vedení, cenné rady a ochotu při vypracování bakalářské práce, dále klientům domovů důchodců a ostatním seniorům v okrese Český Krumlov za spolupráci, ochotu a trpělivost.

Anotace

Trestná činnost páchaná na seniorech v okrese Český Krumlov

Bakalářská práce se zabývá trestnou činností páchanou na seniorech v okrese Český Krumlov. Práce je rozdělena na část praktickou a teoretickou. Část teoretická se zaměřuje zejména na osobu seniora, osobu pachatele a zjištění množství a druhů trestných činů páchaných na seniorech. Uvádí formy jednání pachatelů, charakteristiku seniorů jako obětí trestného činu a zda jsou senioři seznámeni s možnými riziky. Cílem praktické části bylo zmapovat trestnou činnost páchanou na seniorech pomocí strukturalizovaného dotazníku. Důležitou součástí práce je návrh opatření pro seniory, který by mohl sloužit jako prevence trestné činnosti.

Annotation

Crimes committed against seniors in the district of Český Krumlov

This bachelor's work deals with the topic of crimes committed against the elderly people in the district of Český Krumlov. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part focuses particularly on the elderly person, the offender and the quantity and types of criminal offenses perpetrated on seniors. Forms of behavior of offenders, characteristics of seniors as victims of crime and their familiarization with the potential risks are listed. The aim of the practical part was to map the crimes committed against seniors in the district of Český Krumlov. The issue was mapped by using structured questionnaire. Important part of the work is to design measures for the elderly, which could serve as crime prevention.

OBSAH

1	ÚVOD	9
2	TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1	Formy jednání pachatelů	10
2.1.1	Pachatelé, kteří páchají trestnou činnost na seniorech.....	10
2.1.2	Příprava pachatele na spáchání trestného činu	12
2.1.3	Některé způsoby výběru obětí.....	13
2.1.4	Legendy užívané pro spáchání trestného činu na seniorech	13
2.1.4.1	Nejrozšířenější aktuální legendy užívané v České republice	15
2.2	Oběť trestného činu	18
2.2.1	Senior jako oběť.....	18
2.2.2	Dopad trestného činu na seniora	23
2.2.3	Pomoc obětem trestné činnosti.....	26
2.3	Nejčastější trestné činy páchané na seniorech	27
2.4	Úloha komunikace při řešení této problematiky	30
2.4.1	Komunikace policie se seniory	30
2.4.2	Výslech seniora.....	31
2.5	Prevence kriminality	32
2.5.1	Současné preventivní projekty pro seniory	35
2.5.1.1	Senioři sobě	35
2.5.1.2	Obezřetnost se vyplatí.....	35
2.5.1.3	Bezpečná domácnost II.....	36
3	PRAKTICKÁ ČÁST	37
3.1	Cíle práce	37
3.2	Úkoly práce	37
3.3	Pracovní hypotézy	38
4	METODIKA	39
4.1	Charakteristika souboru	40
4.2	Popis a organizace výzkumného šetření	40
5	VÝSLEDKY A DISKUSE	41
5.1	Vyhodnocení dotazníkového šetření	41
5.2	Vyhodnocení stanovených hypotéz	49
5.3	Diskuse	50
5.3.1	Návrh preventivních opatření.....	52

ZÁVĚR	56
POUŽITÉ ZDROJE	58
SEZNAM GRAFŮ	62
SEZNAM TABULEK.....	63
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

1 ÚVOD

„Štěstí je poznat v mládí přednosti stáří a stejné štěstí je udržet si ve stáří přednosti mládí.“ (Johann Wolfgang von Goethe)

Tématem bakalářské práce je trestná činnost páchaná na seniorech v okrese Český Krumlov. Důvodem výběru této problematiky byl zejména zájem profesní a také to, že je to fenomén poslední doby. Podle mého názoru dělá společnost velmi málo, aby senioři byli dostatečně informováni o preventivních opatřeních, která mohou pomoci snížit riziko trestných činů.

Lidský věk se prodlužuje a populace stárne. V České republice je v současné době jedna pětina populace starší 60 let a v roce 2030 to bude celá jedna třetina populace. Hrozí socioekonomický a generační kolaps naší společnosti. Stárnutí lidstva je problémem celosvětovým (Mühlpachr, 2009).

Z těchto důvodů by naše společnost měla věnovat tomuto tématu větší pozornost, protože podle mého názoru tomu tak není. Senioři jsou dnes a denně vystavováni útokům na zdraví či majetek, protože jsou relativně snadným cílem. Vyšší věk seniorů, s tím spojená přehnaná důvěra vůči cizím lidem, jejich nepozornost, osamělost, nedostatečná ochrana či obrana před pachateli, schopnost a drzost pachatelů v páchání trestné činnosti a nedostatečná prevence patří mezi hlavní důvody páchání trestné činnosti na seniorech. Ze všech stran se stále častěji objevují zprávy o tom, jak důvěřivý senior přišel o své celoživotní úspory nebo byl brutálně napaden. Dnešní senioři totiž vyrůstali v době, kdy bylo normální nezamykat dům nebo pozvat do domu i neznámého hosta. V dnešní době však musí být člověk opatrný. A právě proto by se měla společnost zabývat tím, jak zlepšit informovanost seniorů v tomto směru a pomoci jim tak naučit se chránit sebe i svůj majetek.

Cílem této práce je zjistit, jaké jsou nejčastější trestné činy páchané na seniorech v okrese Český Krumlov. K získání statistických výstupů byla zvolena kvantitativní metoda. Mezi seniory žijícími v okrese Český Krumlov byly rozdány dotazníky, ve kterých anonymně odpovídali na jednotlivé otázky. Hlavním cílem je vytvořit návrh preventivních opatření, který bude možné využít pro prevenci v oblasti páchání trestných činů na seniorech.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Formy jednání pachatelů

2.1.1 Pachatelé, kteří páchají trestnou činnost na seniorech

Pachatelem trestného činu je ten, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná nebo která nebude vědomě daný trestný čin páchat. Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama. Jedná se o spolupachatele (ÚZ č. 721 Trestní zákoník, Trestní řád 2010, 2009).

Novotný a Zapletal (2004) uvádí, že kriminologie posuzuje pachatele nejen jako osoby, které se dopustily skutků, vyjmenovaných v zákoně jako trestné činy, ale i některé osoby, které orgány činné v trestním řízení trestně nestíhají. Osobnost pachatele je chápána jako celek duševního života člověka, který zahrnuje biologický základ jedince, společenské podmínky jeho života a společenské vztahy.

Nelze jednoznačně říci, jaké typy lidí jsou pachateli trestné činnosti páchané na seniorech. Z policejních statistik je znám fakt, že ve většině případů se jedná o organizovanou skupinu z řad rodinných klanů pocházejících z České republiky a ze Slovenska, ale i jednotlivci, kteří na tyto klany nemají žádné vazby. Specifikou těchto rodinných klanů je dorozumívání se vlastním, pro tyto skupiny specifickým, dialektem. Nižší podíl na trestné činnosti páchané na seniorech připadá na pachatele z Polska, Rumunska a Maďarska.

Pachatelé, kteří páchají trestnou činnost na seniorech, vynikají v tvořivosti a nápaditosti. Jsou to lidé s mimořádně vysokou sociální inteligencí. Umí dobře mluvit a vetřít se do přízně člověka, a to zejména člověka, který je osamělý a který je rád za každé vlídné slovo. Starší lidé si rádi povídají a to i s cizími lidmi.

Čírtková (2004) hovoří o pěti základních typech osobností pachatelů trestné činnosti, přičemž jednotliví pachatelé zneužívají slabosti seniorů svým typickým způsobem a dopouštějí se různých druhů kriminality:

- **Socializovaný typ** – Jedná se o normální typ osobnosti. Myšlenkové pochody a dynamika prožívání jsou srozumitelné, svědomí je utvořené a reakce na spáchaný trestný čin odpovídají běžným představám (lítost, smutek, úzkostné očekávání reakce okolí apod.). Je jím pachatel zpravidla ojedinělého kriminálního činu. Jeho motivace k činu je průhledná a lze ji pochopit. Tento typ v sobě nemá obvykle diagnostikované poruchy osobnosti nebo chování. Z těchto důvodů nehrozí pro seniora ve většině případů ze strany tohoto typu pachatele vážnější nebezpečí. Mohou se však vyskytnout jednorázové skutky z oblasti domácího násilí, vzniklé pod tlakem konkrétní situace, nebo se může jednat o zkratovitě jednání.
- **Neurotický typ** - je příznačný přítomností větších či menších neurotických poruch různého stupně závažnosti. Ve většině případů se jedná o konflikty mezi blízkými osobami mající emocionální povahu nebo toto chování může být důsledkem a vyvrcholením dlouhodobých sporů mezi rodinnými příslušníky či blízkými osobami. Zde může docházet i k mezigeneračním sporům v rodině, které vyvrcholí neočekávanou reakcí mladšího rodinného příslušníka vůči staršímu členu rodiny a také fyzickým násilím. Může se jednat o jednorázový incident, ale i o opakované útoky formou domácího násilí.
- **Psychopatický typ** – u tohoto typu se předpokládá velký podíl osobnosti na kriminálním jednání. Jedná se o jedince se svéráznými, nápadnými a zvláštními způsoby chování a prožívání, dotýčný se vymyká běžnému standardu. Ve stresových situacích se projevuje agrese, impulzivní jednání apod. V rámci kriminální populace je velké zastoupení psychopatů převážně u recidivistů. Je téměř jisté, že pachatelé tohoto typu se v situaci, kdy proti nim stojí senior jako překážka k uspokojení majetkových či jiných potřeb, nezastaví ani před fyzickým násilím. Ze strany těchto pachatelů hrozí seniorům bezprostřední nebezpečí.
- **Mentálně nedostačivý typ** – jde o typ pachatele s nízkou inteligencí. Tento pachatel se dopouští primitivní trestné činnosti bez složité přípravy, s jednoduchým cílem. Při skupinové trestné činnosti bývá vykonavatelem nápadů druhých. Často se dopouští násilné trestné činnosti a sexuálních útoků

proti inadekvátním objektům (děti, zvířata). Vůči seniorům se tento typ pachatele dopouští převážně majetkové trestné činnosti směřující k bezprostřednímu zisku, ale v případě odhalení existuje nebezpečí, že užije fyzického násilí, protože nepočítá s případnými neočekávanými situacemi.

- **Psychotický typ** – tímto typem je myšlen pachatel, který trpí v době spáchání trestného činu některou z podob nejtěžšího duševního onemocnění, tj. psychózou. Jeho činy jsou většinou násilného charakteru. Jeho motivace je nápadně nečitelná, zvrácená a nepochopitelná. Často bývá nepřítel. U tohoto typu existuje veliké riziko, že vůči seniorovi bezdůvodně použije značnou fyzickou agresi bez jakéhokoliv slitování. To může mít fatální důsledky, protože senior se těžko ubrání.

2.1.2 Příprava pachatele na spáchání trestného činu

Hejda a kol. (2007) ve své monografii definují přípravu trestného činu jako úmyslné vytváření předpokladů k dokonání trestného činu, jestliže dosud nedošlo ani k pokusu, ani k dokonání trestného činu.

Pachatelé se musí na každý trestný čin dobře připravit a nacvičit si svou roli. Musí si připravit prostředky ke spáchání trestného činu, dobře zorganizovat průběh celé události a rozdělit si jednotlivé úlohy. Jejich umění zaujmout a odlákat pozornost je pozoruhodné. Například při podomním prodeji je potřeba působit na oběť seriózním dojmem a dostat se tak do bytu seniora. Uvnitř dále za pomoci nacvičené legendy odvést pozornost seniora a dostat se k jeho celoživotním úsporám. To je pouze jeden způsob, jak okrást seniora. Mnoho těchto způsobů máme možnost vidět téměř každý den v médiích. Pachatelé mají navíc možnost prostřednictvím médií osvojit si další „osvědčené“ způsoby, jak okrádat seniory.

V jiných případech pachatelé spoléhají na svou fyzickou sílu a moment překvapení, kdy starší osobu v nestřeženém okamžiku přepadnou a násilím oloupí. Tito pachatelé se na situaci připravují tak, že si svou oběť nejprve vytipují a nenápadně ji sledují. Když jsou si jisti, že mají klid a v okolí se nenachází žádní svědci, udeří.

Obecně lze říci, že nároky na pachatele nejsou nikterak vysoké. Pachatelem nemusí být statný nebo vysoce inteligentní člověk. Pachatelé spoléhají na to, že mají nad seniory určitou výhodu a to právě kvůli jejich fyzickým i psychickým vlastnostem. Vybírají si své oběti, u kterých předpokládají, že jejich obrana bude vůči útoku nedostatečná, nebo že po útoku nebudou moci poskytnout přesné svědectví či že incident nebude z jejich strany ohlášen.

2.1.3 Některé způsoby výběru obětí

Mezi pachateli tohoto druhu trestné činnosti jsou již rozšířeny různé způsoby, jak si vytipovat svou oběť. Mezi nejrozšířenější způsoby výběru obětí patří bezpochyby výběr podle křestního jména z telefonního seznamu Zlatých stránek nebo internetu. V těchto seznamech je uvedeno jméno, příjmení i adresa bydliště. Mnoho starších lidí ještě stále vlastní pevnou telefonní linku. Božena, Anastázie či Emílie jsou jména, která se dnes již často dětem nedávají. Po nalezení vhodného jména má pachatel téměř jistotu, že jde o staršího člověka. Nic mu tedy nebrání telefonní číslo vytočit nebo navštívit možnou budoucí oběť. Další osvědčenou metodou je sledování seniorů až do jejich bydliště nebo oslovení přímo na ulici a nabídnutí ziskné pomoci. Často také pachatelé navštěvují seniory v domech s pečovatelskou službou nebo domovech důchodců.

2.1.4 Legendy užívané pro spáchání trestného činu na seniorech

Pachatelé při páchaní trestné činnosti využívají různých legend, lstí a záminek, prostřednictvím nichž se snaží navázat kontakty se seniorem a získat jeho důvěru. Některé legendy užívají stále dokola a ve většině případů se setkávají s úspěchem.

Pod pojmem legenda si můžeme představit určitý způsob herecké improvizace, přesvědčivého chování a jednání, kterým pachatelé osloví vytipovanou oběť. Následuje získání důvěry seniora, snaha o zjištění místa, kde má senior uložené finanční prostředky nebo cennosti, odlákání jeho pozornosti, odcizení jeho úspor a opuštění místa.

Policejní prezidium České republiky ve spolupráci s jednotlivými policejními útvary stanovilo v roce 2011 celkem 23 nejčastějších kategorií legend, které pachatelé využívají (tabulka 1). V tomto přehledu nejsou samozřejmě uvedeny všechny užívané typy legend, které pachatelé užívají, neboť vymezením těchto kategorií došlo pouze ke stanovení určitého základního okruhu legend. Skutečný počet lze stanovit jen těžko, protože pachatelé se s každou novou příležitostí zdokonalují a jsou schopni okamžitě zareagovat na vzniklou situaci při kontaktu s obětí, případně různě legendy kombinovat. V témže roce byl vytvořen i přehled sledovaných typů legend, které jsou pachateli užívány nejčastěji (tabulka 2).

Tabulka 1. Přehled kategorií legend podle počtu použití v roce 2011

POČET PŘÍPADŮ	KATEGORIE LEGEND
308	SLUŽBY (opravy, kontroly spotřeby, doplatky a jiná vydání)
254	PŘÍJMY (přeplatky, slevy, výhry)
219	PŘÍBUZNÍ (zejména akce VNUK aj.)
157	5000a (rozměnění Kč - většinou doplňující kategorie)
110	VODA (napití, umytí, WC, voda do chladiče)
93	DOTAZ (napsání vzkazu sousedům aj.)
86	ZNÁMÍ (varianta kategorie PŘÍBUZNÍ)
74	DEKY (nabídka dek)
69	KRÁDEŽ (i bez záminky)
65	VÝKUP (starožitnosti, domu, bytu, kožek, peří, drůbeže)
47	PRODEJ (nabídka)
40	KONTROLA (úřední osoba)
36	ZAPŮJČENÍ (mimo akce VNUK)
34	KAMION (peníze na operaci po havárii)
27	NÁSILÍ (většinou doplňující kategorie)
24	ZDRAVÍ (léky, pomůcky, ošetření)
23	VLOUPÁNÍ (i bez záminky)
22	BEZ LEGENDY (není uvedena záminka)
21	POMOC (poškozenému)
14	LOUPEŽ (i bez záminky)
13	VNUCOVÁNÍ (nevyžádaného zboží)
4	SOUCIT (s pachatelem)
1	SMĚNA VALUT

Zdroj: Policie České republiky

Takovým příkladem improvizace může být situace, kdy senior otevře neznámé osobě. Muž stojící za dveřmi spatří na podlaze u seniora poškozenou podlahovou krytinu. Na tuto situaci okamžitě zareaguje tak, že se představí jako zástupce firmy, která podniká v oblasti podlahových krytin a v současné době probíhá akce na jejich služby. Senior je mile potěšen takovou nabídkou a po vzájemné domluvě vyplatí muži zálohu na dohodnutou práci. Po uplynutí nějaké doby senior zjistí, že ho muž podvedl. V tuto chvíli si senior klade otázku, zda má podat trestní oznámení nebo se svěřit rodině a sousedům. Senior se může obávat reakce rodiny a právě z těchto důvodů dochází k neoznámení trestného činu a k nárůstu latentní kriminality.

Novotný a Zapletal (2004) definují latentní kriminalitu jako kriminalitu, o které se orgány činné v trestním řízení nedozví, a proto nemůže být uvedena v oficiálních statistikách.

Tabulka 2. Počty sledovaných typů legend v roce 2011

POČET	TYPY LEGEND	KATEGORIE LEGEND
201	akce VNUK	PŘÍBUZNÍ, ZNÁMÍ
166	elektrikáři	PŘÍJMY, SLUŽBY
99	údržba vody , tepla, kanalizace	PŘÍJMY, SLUŽBY
81	nabídka ložního prádla , výhry věcných cen	PRODEJ, DEKY, PŘÍJMY
65	sociální péče , Charita, navýšení důchodu	PŘÍJMY, KONTROLA
40	různá pojištění	PŘÍJMY, SLUŽBY
37	O2, T-mobile, telefony	PŘÍJMY, SLUŽBY
34	KAMION	
27	broušení nožů	SLUŽBY
14	údržba plynu	PŘÍJMY, SLUŽBY
11	servis televize (SiPO)	PŘÍJMY, SLUŽBY
10	kontrola oken ; výměna, vyměření	SLUŽBY
10	policista	KONTROLA

Zdroj: Policie České republiky

2.1.4.1 Nejrozšířenější aktuální legendy užívané v České republice

Akce VNUK je dle policejních statistik (tabulka 2) pro spáchání trestného činu na seniorech aktuálně nejrozšířenější užívaná legenda. Pachatelé si za pomoci

dostupných telefonních seznamů tipují své oběti. Jedná se většinou o ženy, které kontaktují prostřednictvím mobilních telefonů. V telefonu se představí jako příbuzný. Jestliže senior uvěří, že mu telefonuje jeho příbuzný (vnuk nebo vnučka), pachatel dále za pomoci smyšlených informací působí na seniora a domáhá se pomoci. Senior v mnoha případech přislíbí poskytnutí půjčky svému „příbuznému“. Pachatel následně sdělí seniorovi, že se nemůže pro peníze dostavit sám (aby nevyšla najevo skutečná totožnost volajícího), a proto pro peníze pošle svého známého. Oběť mnohdy zjistí skutečnost, že byla podvedena, až po velmi dlouhé době. Tato skutečnost ztěžuje orgánům činným v trestním řízení řádné vyšetřování. V České republice je podle policejních statistik pod touto legendou ročně spácháno cca 200 – 250 případů, kdy nejčastějšími pachateli jsou rodinné klany z České, Slovenské a Polské republiky. Porovnáním období let 2010 – 2012 je vidět zásadní rozdíl v nárůstu užívání této legendy (tabulka 3). Tyto data samozřejmě vypovídají pouze o počtu podaných trestních oznámení. Skutečný počet oslovených obětí je zcela určitě vyšší, ale ve většině případů se jedná o seniory, kteří neuvěřili volající osobě, anebo se tito senioři stali obětí podvodu, ale nechtějí se o tom nikomu svěřovat.

Tabulka 3. Počty případů užívání legendy typu – akce VNUK

ROK	POČET PŘÍPADŮ
2010	156
2011	201
2012	290

Zdroj: Policie České republiky

Příklad užití legendy typu akce VNUK je z měsíce leden 2013, kdy jihočeští policisté zaznamenali několik pokusů o podvod a následnou krádež. Nejhůře v tomto ohledu dopadla osmdesátiletá seniorka z Vodňanska. Tato žena uvěřila mužskému hlasu v telefonu, který se vydával za jejího vnuka. Falešný příbuzný si vymyslel příběh, že nutně potřebuje finanční hotovost na auto. Dále jí slíbil, že peníze vrátí hned následující den. Podvodník se seniorce představil skutečným jménem vnuka a na závěr jí sdělil, že pro peníze přijde jeho známá. Seniorka peníze předala a přišla tím o čtyřicet tisíc korun. Po tomto zavolala svému synovi, u něhož si událost chtěla ověřit, ale to už bylo pozdě. V tomto samém období zaznamenali stejný případ se

stejnou legendou i policisté z Volyně a Hluboké nad Vltavou. Tentokrát však již pachatelé nebyli úspěšní. Seniorky si totiž informace nejdříve u příbuzných ověřily, a když zjistily pravdu, zavolaly na linku 158 (idnes, 2013, on-line).

Z údajů získaných z interních policejních zdrojů patří mezi další velmi rozšířené legendy následující typy legend:

- **Elektrikáři** – Pachatelé se vetřou do domu poškozených pod záminkou výplaty přeplatku vyúčtování elektřiny a následně žádají o rozměnění bankovky v nominální hodnotě 5.000,-Kč. Poškozený při tomto ukáže místo, kde má uložené peníze a druhý pachatel v nestřeženém okamžiku tyto peníze odcizí.
- **Prodej dek** – pachatelky nabízejí deky, kdy jedna z nich nabízenou deku před poškozenou roztáhne, aby jí zamezila ve výhledu. Druhá pachatelka se nepozorovaně dostane do bytu a po prohledání odcizí finanční hotovost nebo jiné cennosti.
- **Kamion** – pachatel cizí národnosti – většinou občan Slovenska kontaktuje poškozené na ulici a žádá půjčku peněz na operaci příbuzného, protože je cizinec, který nemá zdravotní pojištění a potřebnou českou měnu. Jako záruku oproti půjčce zanechá seniorovi kabelku, kde má údajně svazek dolarů. Senior s odstupem času kabelku prohledá a zjistí, že byl podveden.
- **Broušení nožů** – pachatelé pod legendou broušení nožů a nůžek osloví seniora většinou v domech s pečovatelskou službou nebo v domovech důchodců. Tento je vpustí do bytu a po nabroušení a zaplacení, kdy senior ukáže, kde má uložené peníze, druhý pachatel v nestřeženém okamžiku seniora okrade.

Ve smyslu výše uvedených legend a způsobů páčání trestných činů na seniorech je potřeba zmínit i jednání různých podomních prodejců, kteří nabízejí zejména seniorům rádo by „výhodné“ koupě nejrůznějších druhů zboží. Poškozující pak může být ta skutečnost, že si senior za vysokou částku zboží koupí, ačkoliv hodnota zboží je v poměru k zaplacené částce velice nízká. Toto zboží bývá často velmi nekvalitní, ale prezentované je jako prvotřídní. Je zcela zřejmé, že zde dochází k využívání neznalosti seniora, který nemá přehled o současných cenách a druzích

zboží. Ve snaze výhodně nakoupit, zpravidla ani ne pro sebe, ale pro potěšení rodiny, se nechá senior zlákat a předražené zboží koupí, či uzavře nevýhodnou smlouvu o zakoupení zboží na splátky. Často jsou tyto splátky tak vysoké, že senior není schopen platit v řádných termínech. K podobám tohoto jednání je nutno ještě přičíst i průběh různých prodejních akcí, kdy seniorovi přijde do poštovní schránky pozvánka na prodejní akci, kdy vstupní poplatek je v řádech korun. Je nalákán na levné občerstvení, živou hudbu a různé dárky. V průběhu těchto akcí však vystupují prodejci zboží, kteří mistrnou manipulací donutí starého člověka zakoupit jimi nabízené zboží. Senior bývá často několik hodin „masírován“ psychologickými nátlaky a není mu umožněno vzdát se. V mnoha případech podlehne nátlaku a nabízené zboží zakoupí. Po příchodu domů si pak vyčítá, že utratil nemalou částku za věc, kterou vlastně nepotřebuje a která není tak kvalitní, jak byla prezentována.

2.2 Oběť trestného činu

Zoubková a Moulisová (2004) definují pojem oběť:

- užší pojetí – oběť je fyzická osoba, která je poškozená trestným činem na životě, zdraví, majetku, cti nebo jiných právech,
- širší pojetí – obětí jsou i osoby blízké (např. rodinní příslušníci), kterých se následek trestného činu dotýká zprostředkovaně (např. ztrátou živitele).

Další vymezení pojmu oběť zná zákon č. 209/1997 Sb., o peněžité pomoci obětem trestných činů. Podle tohoto zákona je obětí trestného činu fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví, a je jí také pozůstalý po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, jestliže mu zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživné (epravo, 2012, online).

2.2.1 Senior jako oběť

Senioři patří mezi nejvíce znevýhodněnou věkovou skupinu obyvatel České republiky a svými fyzickými i psychickými vlastnostmi jsou vystaveni tomu, že je na ně pachatel pohlíženo jako na „lehkou kořist“.

Je potřeba zmínit, kdo je vlastně senior a od jakého věku můžeme pohlížet na člověka jako na seniora. Mezi autory se liší názory na členění stáří.

Říčan (2004) ve své monografii zmínil členění stáří dle Světové zdravotnické organizace (WHO):

- 45 – 60 let   střední věk
- 60 – 75 let   rané stáří
- 75 – 90 let   pokročilý věk
- 90 a více   vysoký věk, dlouhověkost

Kalvach a kolektiv (2004) uvádějí, že dnes je za mezník stáří vesměs považován věk 65 let, přičemž o vlastním stáří se hovoří až od věku 75 let, který se jeví jako uzlový ontogenetický bod. Jedná se o projev a důsledek involučních změn probíhajících různou rychlostí a s výraznou interindividuální variabilitou.

Pro účely této práce bude za seniora považován člověk starší 65 let.

Podle Topinkové (2005) je stárnutí u každého člověka individuálním, přirozeným a neodvratným procesem života. Stárnutím jsou ovlivňovány všechny orgány a to různou rychlostí, přičemž jejich rezervy ztrácejí na funkčnosti. Organismus postihnutý procesem stárnutí je méně adaptabilní k podmínkám vnitřního i vnějšího prostředí, přizpůsobovací schopnosti se snižují, a dochází tak snadněji k dekompenzaci jak orgánové funkce, tak organismu jako celku.

Čírtková a kolektiv (2007) uvádí přehled změn, ke kterým dochází u stárnoucího člověka. Tyto změny můžeme rozdělit do tří skupin:

- tělesné změny – dojde ke snížení výkonu a omezení pohybu,
- psychické změny – dochází zde ke změnám paměti, projevům onemocnění včetně duševních, nedůvěřivosti, sugestibility, snížení sebedůvěry nebo ke zhoršení adaptace,
- sociální změny – mění se životní styl a společenský život, který vede až k osamělosti a finančním problémům.

Tělesné změny doprovázející stáří

Po šedesátém roce života nabývá proces stárnutí lidského těla rychlejšího tempa. Několikadenní pobyt na lůžku zvětšuje u seniora křehkost kostí, vede k atrofii svalů, ke slábnutí reflexů, které regulují krevní tlak. Kromě toho může nucená nehybnost pacienta zúzkostnit a navodit stav deprese. Ve srovnání se stavem organismu ve věku dvacet let má šedesátiletý člověk poloviční vitální kapacitu plic (Mühlpachr, 2009).

V různých vnitřních orgánech ubývá funkčních tkání, zčásti je nahrazuje vazivo, silné světlo způsobuje přecitlivělost očí, přibývá očních chorob vedoucích ke zhoršení kvality zraku i k totální slepotě. Po celé období stáří se plynule zhoršuje sluch, po sedmdesátém roku věku klesá citlivost pro vysoké tóny a častá je nedoslýchavost. Se stoupajícím věkem stoupá počet seniorů, kteří jsou ve svých denních činnostech omezeni chorobami srdce, chronickým zánětem kloubů, vysokým krevním tlakem, nemocemi páteře a nohou. Po sedmdesátce je častý současný výskyt více než jedné chronické nemoci. Častou příčinou nemoci a smrti ve stáří je úraz. Zlomeniny se hojí velice těžko. U člověka po osmdesátce se už nezhojí. Tělo je méně odolné k infekcím a ke zhoubnému bujení (Mühlpachr, 2009).

Stárnutí přináší zhoršení tělesného a duševního stavu. Celý proces je u každého jedince individuálně variabilní a to z hlediska časového, rozsahového a také z hlediska závažnosti projevů. V procesu stárnutí mají velmi důležitou roli dědičné předpoklady a různé vlivy prostředí. Lidé mají ve svém genetickém programu zakódován začátek a průběh stárnutí, ale také pravděpodobnou délku života, hovoříme o tzv. primárním stárnutí. Genetické předpoklady jsou pouze jedním z faktorů, které ovlivňují proces stárnutí, tedy možnou délku a kvalitu života. Tempo stárnutí ovlivňují i různé vnější faktory, na nichž závisí, do jaké míry se člověk přiblíží předpokládané maximální délce svého života. Jejichž působení vede k tzv. sekundárně podmíněnému stárnutí (Vágnerová, 2007).

Psychické změny doprovázející stáří

V období stáří se různým způsobem mění i mnohé psychické funkce. Některé tyto změny jsou podmíněny biologicky, jiné jsou důsledkem

psychosociálních vlivů, mnohdy jde o výsledek jejich vzájemného působení. Doba, kdy se změny dané stárnutím začnou projevovat, jejich projevy i způsob, jakým na ně starší lidé reagují, jsou individuálně rozdílné (Vágnerová, 2007).

Pro stáří je příznačný pokles duševních funkcí, ovšem tento pokles je podmíněný biologickými změnami. Biologické involuční procesy vyvolávají zhoršení vnímání, zhoršení motoriky, zpomalení duševních pochodů a všech složek psychické činnosti (myšlení, paměť, citové prožívání, motivace, aj.). Duševní vývoj ve stáří je ovlivňován sociálními faktory (změny sociálního postavení, ztráta některých sociálních rolí, zvětšování se závislosti na ostatních, omezení sociálních kontaktů atd.). Tyto změny biologických a sociálních podmínek kladou zvýšené nároky na adaptaci seniora, ovšem adaptabilita starých lidí je výrazně snížena. I když období stáří klade zvýšené nároky na člověka, neznamená to zákonitě degradaci. Mnohé změny lze kompenzovat a člověk jako jediný ze živých tvorů ví, že bude stárnout a může se na stáří připravovat (Šimíčková-Čížková a kol., 2003).

Duševní činnost starých lidí je zpomalena, jsou ke své činnosti méně motivováni a méně zainteresováni, jsou také zvýšeně opatrní. Přesnost provedení úkonu je pro ně důležitější než rychlost. V souvislosti s tímto je znám i kohortový efekt – jestliže jsou dnešní senioři v mnoha věcech pomalejší než dnešní lidé středního věku, může být příčina v tom, že byli jinak vychováni a jinak se psychicky vyvíjeli. Člověk ztrácí vztah k určitým osobám, zálibám, hodnotám, cílům. S novými problémy a stresy se vyrovnává primitivnějším způsobem. Jeho zájem o okolí je malý. S psychickou involucí se kombinují i psychické poruchy, neurózy, deprese (Mühlpachr, 2009).

Domnívám se, že právě tyto tělesné, psychické a sociální změny předurčují seniory ke zvýšenému riziku stát se obětí trestného činu. Potenciální pachatel již na první pohled umí odhadnout, jakou fyzickou obranu bude senior při samotném činu schopen vyvinout a jak bude reagovat bezprostředně po činu. Každý člověk a tedy i pachatel ví, že starým lidem slábne zrak, sluch, zpomalují se reakce, ochabuje se svalstvo, zhoršuje se hybnost končetin, při sebemenší námaze vzniká únava, zhoršuje se paměť. Tyto skutečnosti mohou pachatele motivovat k trestné činnosti s vidinou snadného zisku. Dnešní senioři navíc vyrůstali v jiné době. V době, kdy nebyla kriminalita tak masově rozšířena. Také vývoj kriminality a způsoby páčání se mění

a na to nejsou dnešní senioři připraveni. Pachatelé své praktiky neustále zdokonalují a vymýšlejí nové a nové postupy jak seniora oklamat. Oběťmi jsou osoby, které vzhledem ke svému věku mají sníženou schopnost obrany. Rovněž jsou to lidé velmi důvěřiví. Je pro ně přirozené každému pomoci a neodmítat konverzaci i s neznámými lidmi, protože mnoho seniorů žije samo a přivítají každou možnost komunikace. Mnoho seniorů navíc nikde neřekne, že se stali obětí trestného činu. Buďto to nemají komu říct, protože jsou sami nebo se stydí věc oznámit například rodině nebo Policii České republiky.

Čírtková (2004) ve své monografii uvádí, že v rámci zkoumání obětí trestných činů se uplatňuje rovněž typologický přístup, který je možný uplatnit i při zkoumání problematiky starých občanů jako poškozených:

- a) **Typologie obětí podle zažitého trestného činu**, kdy nejčastěji se rozlišují oběti podle toho, jaký trestný čin na nich byl spáchán – oběti fyzického násilí, sexuálního násilí, domácího násilí, podvodů a s majetkovou újmou způsobenou vloupáním. Senior se může prakticky stát obětí všech těchto vyjmenovaných trestných činů.
- b) **Typologie obětí podle reakce na trestný čin** – zde se rozlišuje např. oběť s expresivní a kontrolovanou reakcí podle vnějšího chování, nebo oběť pasivní, odevzdaná a aktivní. Senior je v případě této typologie zařazen do pasivní až odevzdané role a to zejména díky svým fyzickým a psychickým vlastnostem.
- c) **Typologie obětí podle interakce „oběť – pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu** – tato typologie je nejznámější a do literatury ji zavedl viktimolog E. A. Fattah. Rozlišuje pět základních typů:
  - Zúčastňující oběť – kriminálnímu jednání předchází vzájemná interakce mezi pachatelem a obětí, která ovlivňuje motivace pachatele. Ve většině případů se pachatel a oběť znají. Senior může být takto vystaven jednání rodinných příslušníků nebo známých. Do tohoto typu spadá i problematika domácího násilí.
  - Nezúčastňující oběť – kriminálnímu jednání nepředchází interakce mezi pachatelem a obětí. Oběť neměla možnost vnímat potenciální ohrožení

před samotným útokem. Senior se může stát obětí zcela náhodně a nemusí to být jen pro jeho fyzické a psychické vlastnosti.

- Provokující oběť – Interakce mezi obětí a pachatelem byla ovlivněna určitým vyprovokováním. Provokující oběť podcenila nebezpečnost celé situace a špatně odhadla způsob jednání pachatele. Senior může pachatele takto nevědomě vyprovokovat například svou bezmocností nebo nedostatečným zabezpečením svých věcí či majetku.
- Latentní oběť – Role oběti není veřejná a újma není formálně známa. Velká latence se předpokládá zejména u obtížně kontrolovatelných jevů jako je násilí páchané v rodinách a dále u deliktů, jejichž zveřejnění naráží na emocionální bariéry a společenské předsudky. Do tohoto typu velkou měrou spadá právě problematika spojená se seniory jako poškozenými trestnou činností nebo jiným jednáním. Tyto trestné činy zůstávají velmi často neznámé orgánům činným v trestním řízení. Příkladem může být domácí násilí páchané na seniorovi, kdy se senior obává věc oznámit z důvodu strachu ze msty.
- Nepravá oběť – Role oběti je získána omylem, nedopatřením nebo shodou náhod a často v zastoupení někoho jiného. Senior se může objevit v nevhodnou dobu na nesprávném místě a stát se tak obětí trestného činu, který byl původně směřován proti jiné osobě. Zde hraje roli právě jeho zhoršená adaptace na vzniklou situaci a dezorientace v čase či prostoru, kdy by měl v ideálním případě zareagovat například rychlým opuštěním místa činu.

2.2.2 Dopad trestného činu na seniora

Následek spáchání trestného činu na oběti není jen přímá fyzická či majetková újma, ale jedná se o celkový daleko složitější proces poškození oběti, který nazýváme viktimizace.

Kuchta a kol. (2005) ve své monografii definují viktimizaci jako proces, při němž se z potenciální oběti stává oběť reálná, kdy tento proces zahrnuje i vztah pachatele a oběti, chování oběti a míru viktimnosti.

„Pojem viktimnost vyjadřuje stupeň pravděpodobného rizika, že se jednatel nebo určitá sociální skupina stane obětí trestného činu.“ (Kuchta a kol., 2005, s. 158)

Čírtková (2004) rozlišuje fáze viktimizace:

- primární – újma způsobená pachatelem, která vzniká jako přímý důsledek trestného činu,
- sekundární – újma vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, např. reakce nejbližšího okolí, nebo traumatizující projednávání věci před soudem.

V souvislosti s primární a sekundární viktimizací se rozlišují tzv. primární a sekundární rány. Primární rány vznikají v průběhu primární viktimizace a řadíme mezi ně fyzickou újmu (počínaje lehčím zraněním a konče těžkým zraněním či smrtí), finanční újmu (poškození či odcizení majetku, ušlý zisk či náklady na léčbu) a emocionální újmu. Emocionální rány se odvíjí v prožívání oběti a souvisí s jejím osobnostním založením. Mohou být velmi ničivé a obtížně odstranitelné, mohou mít různou podobu (např. úzkostné stavy, nespavost, fobie apod.). Sekundární rány jsou výlučně psychologického rázu a dochází k nim při sekundární viktimizaci. Oběť zraňuje výrazně krutějším způsobem než rány primární. Nejčastěji jsou tvořeny pocitem nespravedlnosti, pocitem nedůstojnosti a pocitem izolace (Čírtková, 2004).

Trestný čin je pro seniora pouze začátkem. Pachatel mu způsobil primární újmu např. tím, že jej podvedl a odcizil mu všechny jeho životní úspory. V tuto chvíli ale může dojít k otřesu základních životních hodnot seniora. Senior přichází o životní iluze. Prohlubuje se v něm pocit ponížení činem a ztráta víry sebe sama za to, že dopustil spáchání trestného činu. Postižený senior se uzavírá do sebe a izoluje se od ostatních, čímž může vyvolat negativní reakce blízkého okolí.

Čírtková (2004) uvádí, že za klíčový je považován fakt, že trestný čin prolomí dvě důležité životní iluze. První iluze vychází z potřeby bezpečí a druhá iluze z potřeby sebeprosazování a seberealizace. Trestný čin způsobuje na kratší či

delší dobu ztrátu iluze o dobrém světě (svět se jeví jako zlé místo, kde se odehrávají nepředvídatelné a nespravedlivé věci, oběť nedůvěřuje druhým a má strach) a ztrátu iluze kontroly (kontrolovat a ovlivňovat svůj život je zbytečné, protože svojí aktivitou nic nezmění, oběť se cítí být bezmocná a má pocit, že životní plány nemají smysl).

Sekundární újma pro seniora začíná po spáchání trestného činu. V ideálním případě k této újmě dojít nemusí, ale v praxi je častá. Zdrojem této újmy jsou ve většině případů média, která publikují citlivá data o oběti. V tuto chvíli se musí oběť vyrovnávat i s důsledky zveřejnění. Dalším zdrojem jsou orgány činné v trestním řízení. Senior je vystavován výslechům, kdy se musí rozpomínat na emocionálně nabitě události, dále rekognicím, znaleckému zkoumání atd. Následkem případného vyšetřování policií může být frustrace seniora, protože pachatel například nemusí být ani po dlouhém a náročném vyšetřování prokázána vina. Senior může nabýt dojmu, že není pro společnost důležitý a že už nikomu nestojí za to, aby potrestal člověka, který zneužil jeho stáří. Sekundární újma seniora nadbytečně zraňuje, a proto by měla být vyvinuta snaha jí předejít.

„Mezi primární a sekundární viktimizací je zásadní rozdíl. Zatímco primární viktimizaci plně kontroluje pachatel a v podstatě jí nelze předejít, sekundární viktimizace předejít lze. Stačí zdánlivě málo – vhodně komunikovat s obětí trestného činu a podporovat ji při zdravých způsobech vyrovnávání se s traumatickým zážitkem.“ (Čírtková a kol., 2007, s. 22)

S viktimizací úzce souvisí vědní obor, který se nazývá viktimologie.

„Viktimologii považujeme za součást kriminologie a zabývá se osobností oběti tr. činu, rolí oběti v odhalování tr. činu, způsoby jak pomoci obětem či jak se vyhnout poškození tr. činem. Počátky viktimologie spadají do 50. let minulého století, kdy se začíná prosazovat přesvědčení, že je zapotřebí věnovat pozornost nejen pachateli, ale též oběti. Viktimologie se zajímá o oběť jako o zdroj informací o tr. činu potřebných k jeho odhalení a objasnění, zkoumá oběť jako původce a nositele stop a na základě vztahů oběti k pachateli vypracovává postupy k usvědčení pachatele. Zabývá se rolí oběti při oznamování tr. činu, výsledku svědků a poškozených, spolupracuje s obětí při rekonstrukci, rekognici, experimentu.“ (Hejda, Heřman, 2006, s. 35)

Viktimologie má největší přínos pro prevenci kriminality. Její prioritou je studovat podíl viny poškozeného nebo zavinění na trestné činnosti. Jde o termín, který nemá nic společného s trestněprávní kategorií zavinění. Cílem viktimologie je vyvolat závěry, náměty a doporučení pro prevenci situací, které vedou ke kriminalitě (Novotný, Zapletal, 2004).

2.2.3 Pomoc obětem trestné činnosti

Potřeby obětí trestných činů zahrnují mimo psychické a emocionální podpory i potřebu praktické pomoci, poskytnutí informací o možnostech čerpání pomoci, jak se chránit před další viktimizací a jak získat finanční kompenzaci (Kuchta a kol., 2005).

Viktimizace je celkem běžnou událostí po trestném činu a je zarážející, jak často je nejbližší okolí bezradné v kontaktu s obětí trestného činu. Nejběžněji vyskytujícím se problematickým chováním je strategie ignorování faktu trestného činu. Okolí komunikuje s obětí, jako by se nic nestalo, vyhýbají se hovoru o bolavých okolnostech anebo jí vybízí k tomu, aby na kritický incident zapomněla. Tyto strategie znemožňují přirozené vyrovnání se s traumatem. Nevhodné reakce okolí na primární viktimizaci posilují negativní dopad trestného činu na oběť (Čírtková a kol., 2007).

Domnívám se, že blízké okolí a rodina by měla činit přesný opak. Senior, který se stane obětí trestného činu, nikdy zcela nezapomene na trestný čin a snažit se zapomenout není řešení. Rodina by měla být v této situaci seniorovi oporou a vhodně s ním o jeho pocitech komunikovat, naslouchat mu a dodávat mu pocit bezpečí a podpory. Senior se na počátku zabývá otázkou, proč se tahle hrozná věc stala právě jemu, a snaží se přijít na to, kde udělal chybu. Může docházet k sebeobviňování. V tomto případě by měla rodina seniorovi dát najevo, že zodpovědným není on, ale pachatel. Aby rodina předešla výčitkám, které si může senior klást, je důležité, aby jej ocenila za to, že svým přičiněním zmírnil následky trestného činu. Senior může být po události velmi otřesen a může to u něj vyvolat různé poruchy (např. poruchy spánku, podrážděnost apod.). Zde je nutné seniora upokojovat s tím, že v téhle situaci je to normální jev. Pokud tyto poruchy přetrvávají, je nutné vyhledat odbornou

psychologickou pomoc. Při řešení následků, které vznikly po trestném činu, je velmi žádoucí, aby rodina podporovala seniora např. doprovodem na policii k výslechu nebo mu pomohla vyhledat potřebné informace. Tyto, ale i další formy podpory seniora rodinou a blízkým okolím, jsou velmi důležité pro překonání této traumatizující události.

V České republice působí nestátní organizace Bílý kruh bezpečí, která je největší občanské sdružení specializující se za poskytování pomoci obětem trestných činů. Tato organizace vznikla v roce 1991 a je aktivní i v oblasti prevence a mapuje i rozsah a podoby domácího násilí. Kromě toho působí v České republice i další státní i nestátní organizace, jako jsou např. rodinné a partnerské poradny, linky důvěry, krizová linka DONA, fond ohrožených dětí, azylové domy a podobně (Kuchta a kol., 2005).

V polovině 80. let 20. století byla přijata řada mezinárodních dokumentů, které vyzývají státy ke zlepšení postavení obětí trestných činů a k poskytování podpory a pomoci těmto obětem. Přitom se vychází z toho, že stát má povinnost své občany chránit před trestnými činy a jestliže toto nedokázal, tak je alespoň povinen obětem poskytnout adekvátní pomoc (Zoubková, Moulisová, 2004).

2.3 Nejčastější trestné činy páchané na seniorech

Z policejních statistik zcela jednoznačně vyplývá, že nejčastějšími trestnými činy páchanými na seniorech jsou majetkové a násilné povahy a to zejména krádeže, podvody, ublížení na zdraví, loupeže a další. Těmito trestnými činy se zabývá zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

V této kapitole jsou uvedeny nejčastější trestné činy, které vyplývají ze statistiky vytvořené Policejním prezidiem České republiky. Tato statistika zaznamenává četnost různých trestných činů páchaných na osobách ve věku 60 let a více v okrese Český Krumlov. Časové období je od 1. 1. 2005 do 31. 12. 2011 (tabulka 4).

Tabulka 4. Trestná činnost na osobách ve věku 60 a více v okrese Český Krumlov

TRESTNÉ ČINY	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vraždy	0	0	0	0	0	0	1
Loupež	3	2	1	1	0	2	1
Úmyslné ublížení na zdraví	4	3	1	6	3	3	0
Nebezpečné vyhrožování	2	2	1	3	1	1	3
Vydírání	0	1	0	0	0	1	1
Znásilnění	0	0	0	1	0	0	0
Krádeže - kapesní	4	3	5	4	5	4	6
Krádeže - jiné na osobách	0	2	0	1	4	0	1
Ublížení na zdraví z nedbalosti	0	0	1	0	0	1	1
Ostatní trestná činnost	0	0	0	0	1	0	0
CELKEM	13	13	9	16	14	12	14

Zdroj: Policie České republiky

K trestnému činu ublížení na zdraví podle § 146 trestního zákoníku dochází v mnoha případech v souběhu s trestným činem loupež podle § 173 trestního zákoníku. Příkladem může být situace, kdy pachatel na ulici přepadne osamocenou seniorku. Při tomto se snaží seniorce z rukou vytrhnout její kabelku a v souvislosti s tím jí způsobí zranění. Takovým zraněním může být například zlomenina ruky nebo prstů ruky. Pachatel ani nemusí vyvinout velkou sílu, protože jak je již uvedeno v kapitole 2.2.1 u starších osob dochází ke křehnutí kostí.

Za ublížení na zdraví lze pokládat takový stav (onemocnění, poranění), který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, popřípadě léčení, i když nezanechává trvalé následky (epravo, 2013, online).

Loupeží je užití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci. Úmyslem pachatele je zmocnit se násilím věci z cizího majetku s použitím fyzické síly, případně za použití zbraně. Postačuje přitom hrozba bezprostředního použití násilí a není podmínkou, aby se oběť bránila. Z hlediska trestní odpovědnosti pachatele nezáleží na hodnotě věci, které se hodlal zmocnit nebo se zmocnil. Trestné je samo popsání jednání, takže nezáleží na tom, zda se pachateli skutečně podařilo se věci zmocnit (bkb, 2013a, online).

Trestného činu krádež podle § 205 trestního zákoníku a trestného činu podvod podle § 209 trestního zákoníku, se pachatelé nejčastěji dopouští za použití nějaké legendy. Nejlépe vypovídajícím příkladem je užití legendy akce VNUK, která je uvedena v kapitole 2.1.4.1.

Krádeže se pachatel dopustí tak, že si přisvojí cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, čin spáchá vloupáním, bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě. Za cizí věc trestní zákon považuje movitý předmět, chovná zvířata nebo odejmutou část z věci movité, která náleží zcela nebo zčásti jiné osobě než pachateli. Zmocnění se cizí věci znamená, že ji pachatel odejme z dispozice vlastníka s úmyslem, aby s ní sám mohl volně a neomezeně nakládat. Škoda nikoliv nepatrná musí dosáhnout částky nejméně 5.000,-Kč. Vloupáním se ve smyslu trestního zákona rozumí vniknutí do uzavřeného prostoru lstí, nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonání jistící překážky s použitím síly. Krádež je spáchána na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, jestliže jde o ošacení, šperky nebo jiné doplňky oblečení, věci v kapsách oblečení a rovněž se týká příručních zavazadel a jejich obsahu, a to nejen v okamžiku, kdy je oběť drží v ruce, ale i když je na okamžik odloží ve své blízkosti (bkb, 2013a, online).

Pachatel se podvodu dopustí tím, že se v jednání s obětí dopustí následujících způsobů jednání: lstí vyvolá omyl oběti, kterého následně zneužije; zneužije omylu oběti, ve kterém se již v té době nachází; při jednání s obětí úmyslně zamlčí podstatné skutečnosti, s jejichž znalostí by se oběť rozhodla jinak. Přičemž tímto jednáním v příčinné souvislosti s omylem jiné osoby docílí majetkového převodu a způsobí tak na cizím majetku škodu nejméně 5.000,- Kč, pro sebe nebo jiného získá neodůvodněný (neoprávněný) majetkový prospěch a jedná takto s úmyslem sebe nebo jiného obohatit již od počátku skutkového děje. Podvod může být spáchán nejen osobním jednáním pachatele, poškozeného a dalších osob, ale také za využití technického zařízení, například výpočetní techniky (bkb, 2013b, online).

2.4 Úloha komunikace při řešení této problematiky

2.4.1 Komunikace policie se seniory

V případě, že se na policejní oddělení dostaví senior, který se stane obětí trestného činu, policista, který přijímá oznámení, postupuje podle nepřímých metodik a doporučení, upravujících postup při jednání s lidmi vysokého věku. Tyto metodiky vycházejí ze zákona o Policii České republiky a etického kodexu Policie České republiky. Policista je při plnění úkolů povinen dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní, chovat se důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním. Další postupy nebo metodické příručky pro jednání se seniory však nejsou v současné době k dispozici.

Přístup policisty k seniorovi tedy vychází zejména z osobních charakteristik policisty. Důležitou roli zde hrají sympatie a antipatie ke stáří a schopnost vcítit se do situace seniora.

Dle Čírtkové (1999) lze policistům doporučit následující:

1. je potřeba citlivě respektovat zásady slušného chování a korektního přístupu k seniorům,
2. dát seniorovi jasně najevo respekt a úctu k jeho osobě,
3. vždy přemýšlet o vzniklé situaci, domýšlet všechny souvislosti, nenechat se ovlivnit prvním dojmem, nedělat předčasné závěry o nedůvěryhodnosti seniora, i starý člověk může být kvalitním svědkem,
4. brát ohled na nedostatky seniora v oblasti komunikace, trpělivě mu vše vysvětlit a snažit se jej pochopit, opakovat otázky, aby nedošlo k mylné interpretaci myšlenky policisty seniorem,
5. vžít se do situace a uvažování seniora,
6. myslet lidsky, snažit se pochopit jeho situaci, nekončit s pomocí po splnění služebních povinností, ale pokračovat v ní i v zajištění další kvalifikované péče např. vyrozumění sociálního zařízení nebo sociální pracovnice, informovat seniora o jiných možnostech řešení problému, pokud se nejedná o záležitost v kompetenci policie.

2.4.2 Výslech seniora

Výslech by měl probíhat v klidném prostředí, které na seniora bude působit příznivě a kde se bude cítit přirozeně.

Úvodem osoba provádějící výslech ověřuje totožnost vyslýchaného a dále zjišťuje podrobné informace. Je potřeba takticky zjistit informace ze soukromého života seniora a dále je důležité zjistit, zda senior netrpí nějakými závažnými chorobami, které by mohly ovlivnit výslech. Velmi důležité je navázání psychologického kontaktu s vyslýchanou osobou. Účelem je vyvolat zájem vypovídat pravdivě. Vyslýchající by měl vystupovat slušně a korektně. Pokud je to možné, je vhodné, aby výslech seniora vedla osoba, která je věkem blíže k vyslýchanému. Toto může v seniorovi vzbudit důvěru a porozumění.

Poté vyslýchající nechá seniora souvisle vyličit celou událost tak, jak si ji pamatuje. V tomto stadiu výslechu vyslýchající pečlivě analyzuje obsah sdělovaných informací, protože později mohou vzniknout rozpory ve výpovědi. Paměť starších lidí totiž může mít nedostatky a vzniká zde prostor pro lživé informace, i když jsou přesvědčeni, že vypovídají pravdu. Nechtějí si připustit, že si něco nepamatují. Z tohoto důvodu je vhodné, aby výslech této osoby byl proveden co nejdříve od události, protože schopnost udržení krátkodobé paměťové stopy je u seniora značně omezena a právě tento faktor může mít rozhodující význam pro získání potřebných informací. V této fázi je také důležitá trpělivost vyslýchajícího při špatných artikulačních a formulačních schopnostech seniora.

V další fázi výslechu jsou seniorovi kladeny doplňující otázky. Těmito otázkami jsou doplňovány informace z předchozího líčení události. Zde mohou nastat tyto situace. Buď si senior nemůže vzpomenout na potřebné informace a vyslýchající tedy užívá taktické postupy pro překonání těchto nedostatků, nebo vyslýchající užívá psychologické působení na seniora, který lže. V obou případech je důležité, aby vyslýchající měl průběh výslechu pod kontrolou a byl tím, kdo řídí celý proces.

Vždy je důležité pamatovat na to, že u starých osob je oslabena schopnost reakcí a chápání souvislostí mezi určitými situacemi. Při výslechu hraje velkou roli i sugesce. U starších lidí se sugesce zvyšuje, a proto jsou snadno ovlivnitelní.

Vyznačují se i značnou nedůvěřivostí. Nevhodné je na seniory vyvíjet nátlak, protože může zhoršit psychický stav a výslech nemusí být zdárně dokončen.

2.5 Prevence kriminality

Zoubková a Moulisová (2004) hovoří o prevenci kriminality jako o speciální preventivní aktivitě mimo oblast trestního práva. Kriminální prevencí se usiluje o znemožnění nebo znesnadnění kriminálního jednání. Jde o aktivity, které snižují příležitosti a podněty k páčání trestných činů a dále působí na potencionální pachatele a oběti.

Novotný a Zapletal (2004) definují a dělí preventivní aktivity:

a) podle obsahového zaměření na:

- Sociální prevence,
- Situační prevence,
- Viktimologická prevence.

b) podle okruhu adresátů na:

- Primární prevence,
- Sekundární prevence,
- Terciární prevence.

Sociální prevence

Novotný a Zapletal (2004) uvádí, že sociální prevence má velký okruh aktivit, neboť se zaměřuje na sociální kriminogenní faktory a na jejich neutralizaci. Je orientována na takové kriminogenní jevy jako je prostituce, alkoholismus, toxikomanie, chudoba, záškoláctví, bezdomovectví aj., na deformace v politice či v médiích, které mohou mít kriminologické účinky, a na otázky kriminálněpreventivního působení rodiny, školy a jiných institucí. Společnost a stát dosahuje žádoucího stupně konformity chování ve společnosti především vnější kontrolou lidského chování. Jedná se primárně o právní řád, mravní řád a o jednotlivá náboženství a dále o zvyky, zvyklosti, obyčeje i rituály. S působením normativních systémů souvisí sankcionování určitého chování, ať již jde o sankce negativní (např. pokuty, tresty), nebo o sankce pozitivní (např. odměna, pochvala).

Situační prevence

Situační prevence se zaměřuje na eliminování kriminogenních situací, na zabraňování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování šance na dopadení pachatele. Teorie situační prevence vychází s poznatků, podle kterých má kriminalita a jiné sociálněpatologické jevy svou časovou a prostorovou zákonitost. Přitom předpokládá, že velká část kriminality je prováděna na základě úvahy pachatele, který váží klady a zápory své kriminální aktivity. Pachatel přemýšlí o námaze a rizicích spojených s provedením, a pokud jsou větší než prospěch z činu, od svého záměru upustí. Další poznatky ukazují, že určitá místa, určitá doba a určité situace jsou pro některé kriminální aktivity příhodné, a proto kontrola a pozornost těmto místům, dobám a situacím může rozsah kriminality ovlivnit. Situační prevence může být účinná zejména u pouliční kriminality a majetkové kriminality i u některých forem násilné a mravnostní kriminality. Opatření situační prevence mají převážně charakter technický, organizační a administrativní. Tato opatření snižují kriminalitu tak, že zabezpečovacími prostředky kriminalitu znemožní nebo znesnadní, že policii umožní kriminalitě zabránit nebo ji pachateli prokázat či zmenšit prospěch z ní plynoucí (Novotný a Zapletal 2004).

Viktimologická prevence

Viktimologická prevence se koncentruje na využití viktimologických poznatků a do určité míry se překrývá s prevencí sociální a s prevencí situační. Je zaměřena především na potenciální a skutečné oběti trestné činnosti. Orientuje se na osvětovou a poradenskou činnost a na rozšiřování obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob. Touto činností poučuje mimo jiné o tom, jak se mají lidé chovat, aby sebe a svůj majetek chránili před napadením, jak se mají bránit před útokem a jak se chovat při útoku a po něm. Do viktimologické prevence jsou zahrnuty i výcvikové kurzy psychologické i fyzické sebeobranu, terapeutické i rehabilitační zacházení po přestálém útoku a jiné (Novotný a Zapletal 2004).

Primární prevence

Jedná se o preventivní aktivity, které jsou orientovány na veškeré obyvatelstvo nebo na některé demograficky vymezené skupiny obyvatel. Primární

prevence se snaží prostřednictvím hospodářské politiky, sociální politiky, kulturní politiky, právní politiky aj. působit na příčiny kriminality. Usiluje o to, aby se soudržnost celé společnosti prohlubovala a dezintegrující tendence zeslabovaly a byl minimalizován prostor pro kriminalitu (Novotný a Zapletal 2004).

Sekundární prevence

Preventivní aktivity jsou zaměřeny na potenciálního pachatele, na potenciální oběti a na kriminogenní situace. Sekundární prevence je orientována převážně na kriminálně rizikové skupiny, jako jsou děti dopouštějící se záškoláctví, alkoholici, narkomani, žebráci, bezdomovci aj. Do sekundární prevence patří i práce terénních sociálních asistentů. Preventivní aktivity by měly být cíleny přesně a nemělo by docházet ke stigmatizaci klientů. Velikou důležitost má sekundární prevence zaměřená na překonání kriminogenních situací (Novotný a Zapletal 2004).

Terciární prevence

Terciární prevence je orientována na předcházení kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti trestného činu. Vychází tedy z toho, že ke spáchání trestného činu již došlo. U pachatele jde o jeho sociální reintegraci a u oběti jde o napravení následků trestného činu, o poskytnutí potřebné pomoci a předcházení sekundární viktimizaci (Novotný a Zapletal 2004).

Policejní prevence

Policie zaujímá v rámci prevence zcela specifické místo. Z tohoto důvodu byly vytvořeny preventivně informační skupiny. Tyto skupiny jsou tvořeny síťi okresních a krajských specialistů, kteří se zabývají informováním veřejnosti o práci policie a dále o možnostech ochrany před trestnou činností. Podstatnou činností je vytváření preventivních programů pro různou problematiku. Tyto programy uveřejňují prostřednictvím besed a různých setkání s veřejností. Mezi hlavní problematiku patří děti a mládež, senioři, bezpečnost v dopravě, domácí násilí, majetková kriminalita, informační kriminalita apod.

2.5.1 Současné preventivní projekty pro seniory

2.5.1.1 *Senioři sobě*

V současné době se jedná o aktuální projekt zaměřený na problematiku trestné činnosti páchané na seniorech. Je postaven na aktivní spolupráci seniorů a dalších aktivních občanů s představiteli obcí, měst a Policií České republiky. Proškolený senior se stává tzv. „kurýrem prevence“, který dále oslovuje své známé z okruhu seniorů a dalších ohrožených osoby ve svém okolí. Projekt je realizován ve třech fázích. První fází je dvouhodinový seminář, kde senior získá potřebné informace a převezme materiály. Druhou fází je realizace v terénu, kdy senior distribuuje materiály a vyplňuje ankety. Třetí fází je odevzdání a vyhodnocení anket a poděkování „kurýrům prevence“. Každý „kurýr prevence“ je pro svoji činnost vybaven taškou s preventivně informačními materiály, které jim slouží k prezentaci rad a návodů. Některé materiály dále rozdává mezi oslovené seniory. Mezi tyto materiály patří brožura „(Ne)bezpečný věk“, samolepka „Neotvírej každému“, DVD „(Ne)bezpečný věk“, reflexní samolepky a anketa. Anketa slouží Policii České republiky k získání informací důležitých pro budoucí zaměření preventivních aktivit (policie, 2013a, on-line).

2.5.1.2 *Obezřetnost se vyplatí*

Jedná se o dlouhodobý projekt, který je zaměřen na problematiku spojenou s kapesními krádežemi. Zapojuje se do něj široký okruh partnerů, tj. obchodní řetězce, dopravní podniky, provozovatelé koupališť apod. Cílem této preventivní kampaně je, aby si lidé dávali, resp. se naučili dávat pozor na své osobní věci. V rámci kampaně jsou lidé informováni prostřednictvím plakátů, informačních letáků a radiových spotů. Heslem této akce je „Bud'te obezřetní a dávejte si pozor na své osobní věci. Kapsáři jsou většinou tam, kde je nejméně čekáte“ (policie, 2013b, on-line).

2.5.1.3 *Bezpečná domácnost II*

Tento projekt probíhá pod záštitou policejního prezidia již několik let a je zaměřen na zásady bezpečného chování seniorů. Je realizován obecně prospěšnou společností PRO RESCUE. Přednášky jsou určeny zejména pracovníkům terénních sociálních služeb, kteří pečují o seniory v domácnostech s pečovatelskou službou, denních stacionářů apod. V rámci dílčího vzdělávacího programu je připraven čtyřhodinový cyklus preventivních přednášek. Tento cyklus je rozdělen do pěti kapitol a je zaměřen na zásady bezpečnostního chování seniorů. Členění kapitol je následující: Příležitost dělá zloděje, Život je cennější, Možná přijde i podvodník, Nemusím být oběť a Klíč k bezpečí (policie, 2013c, on-line).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Cíle práce

Cílem práce je zjistit, jaké jsou nejčastější trestné činy páchané na seniorech v okrese Český Krumlov. Hlavním cílem je vytvořit návrh preventivních opatření, který bude možné využít pro prevenci v oblasti páchaní trestných činů na seniorech.

3.2 Úkoly práce

- Obsahová analýza české knižní literatury a ověřených internetových zdrojů vztahujících se k tématu.
- Na základě obsahové analýzy stanovit: cíl práce a úkoly, cílovou skupinu, hypotézy či odborné otázky.
- Zvolit vhodnou metodiku: dotazníkové šetření pro zjištění nejčastějších trestných činů páchaných na seniorech v okrese Český Krumlov.
- Vytvořit návrh preventivních opatření pro seniory v okrese Český Krumlov, který bude možné využít pro prevenci v oblasti páchaní trestných činů na seniorech.
- Zpracovat a vyhodnotit získané výsledky.
- Provést diskusi a prezentaci výsledků.
- Definovat závěry z provedeného základního výzkumu.
- Uvést osobní a společenský přínos výzkumu.

3.3 Pracovní hypotézy

Hypotéza č. 1 (dále jen H1):

- Senioři žijící v okrese Český Krumlov se nejčastěji stávají oběťmi majetkové trestné činnosti.

Hypotéza č. 2 (dále jen H2):

- Více než 50% dotazovaných seniorů žijících v okrese Český Krumlov nezná obecné preventivní zásady, které mohou snížit riziko stát se obětí trestné činnosti.

Hypotéza č. 3 (dále jen H3):

- Více než 60% dotazovaných seniorů žijících v okrese Český Krumlov by mělo zájem o informace týkající se preventivních zásad pro seniory.

4 METODIKA

Metodika obsahuje různé formy a způsoby použití metod, kterými se uskutečňuje proces hlubšího poznávání jevů a procesů. Především se setkáváme s označením některých metod empirického výzkumu, zejména metody dotazníkové a metody rozhovoru termínem „technika“ (Skalková, 1983).

Obsahová analýza - v teoretické části bakalářské práce byla v první řadě provedena analýza a syntéza knižní literatury a odborných internetových zdrojů. Z těchto dostupných zdrojů byly vybrány pouze ověřené a doložené poznatky týkající se daného tématu. Témata týkající se bakalářské práce byla seřazena a byla jim dána logická posloupnost. Bibliografické citace dokumentů byly provedeny podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2, jejichž autorem je Boldiš (2010, on-line).

Pro získání potřebných informací byl použit kvantitativní výzkum s níže uvedenými metodami.

Strukturovaný dotazník - je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Kladené otázky se mohou vztahovat k vnějším jevům (např. názory učitelů na zaváděná organizační opatření), nebo k jevům vnitřním (např. postoje, motivy, citové stavy apod.) Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou cíleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně (Chráška, 2007). Pro tuto práci byl zvolen strukturovaný dotazník vlastní konstrukce. Vzor tohoto dotazníku tvoří přílohu 1.

Vyhodnocení výsledků - získaná data z dotazníkového šetření byla vyhodnocena popisnou statistikou, bylo zvoleno vyjádření relativních četností a absolutních četností (Reif, 2000). Výsledky byly zpracovány formou tabulek a grafů v programu Microsoft Office Word 2007 a Excel 2007. U dotazníkového šetření byly použity otázky, na které má respondent (senior) možnost odpovídat formou uzavřených (strukturovaných) odpovědí a formou otevřených (nestrukturovaných) odpovědí. Ve formě uzavřených odpovědí byly zvoleny tzv. dichotomické položky, kde na položku lze dát jen dvě vzájemně se vylučující odpovědi, tzv. polytomické položky s výběrem, kde jsou respondentům předloženy různé odpovědi, z nichž jednu mají vybrat, tzv. polouzavřené položky, kdy v případě, že nejsou uvedeny všechny možné odpovědi, je použita nabídka „jiná odpověď“,

a tzv. výčtové položky, kdy respondent vybírá současně několik odpovědí (Chráška, 2007).

4.1 Charakteristika souboru

Cílovou skupinu tvořili senioři, kteří žijí v okrese Český Krumlov. Náhodně vybranou skupinu tvořilo 59 žen a 35 mužů ve věku 65 a více let.

4.2 Popis a organizace výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření bylo připraveno 140 dotazníků pro seniory žijící v domácím prostředí a pro seniory žijící v institucích v okrese Český Krumlov (příloha 1). Šetření probíhalo v období od 01. 10. 2012 do 30. 11. 2012. První část dotazníků byla distribuována do Informačního střediska pro seniory v Českém Krumlově, do Domova důchodců v Horní Plané, do Domova s pečovatelskou službou ve Větrní a do Domova pro seniory v Kaplici. Druhá část dotazníků byla distribuována mezi seniory žijící v domácím prostředí. Respondenti byli vybráni náhodně.

Celkem bylo shromážděno 94 vyplněných dotazníků, což je 67% z celkového počtu 140 distribuovaných dotazníků.

Strukturovaný dotazník obsahuje 17 otázek rozdělených do 3 částí. První část obsahuje identifikační otázky pro zjištění základních údajů o respondentech. Druhá část je tvořena otázkami, které zjišťují, zda se respondent stal obětí trestné činnosti. Třetí část je zaměřena na znalost a užívání preventivních zásad a dále na zájem o informace o preventivních zásadách pro přecházení trestné činnosti.

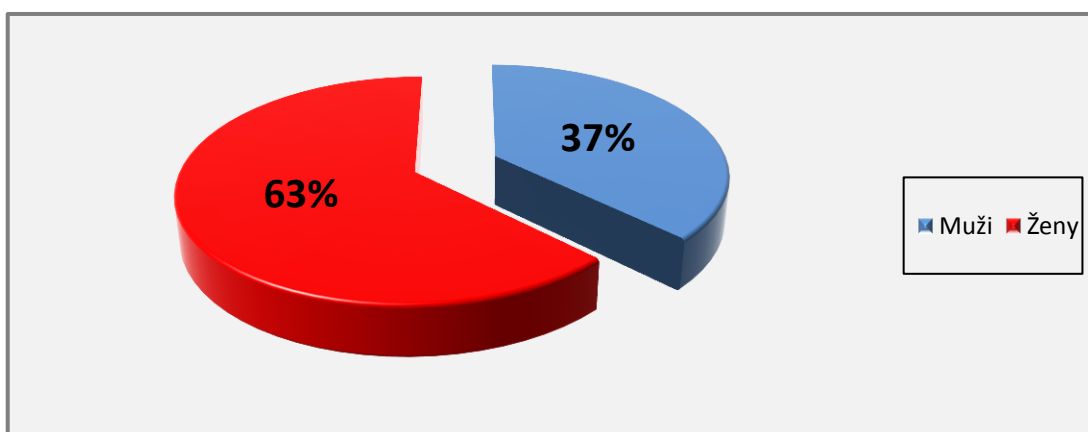

5 VÝSLEDKY A DISKUSE

5.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Dotazník byl vyplňován skupinou, která se skládala z 94 respondentů, v zastoupení 59 žen a 35 mužů. Ženy tvořily 63% a muži tvořili 37% z celkového počtu respondentů (graf 1).

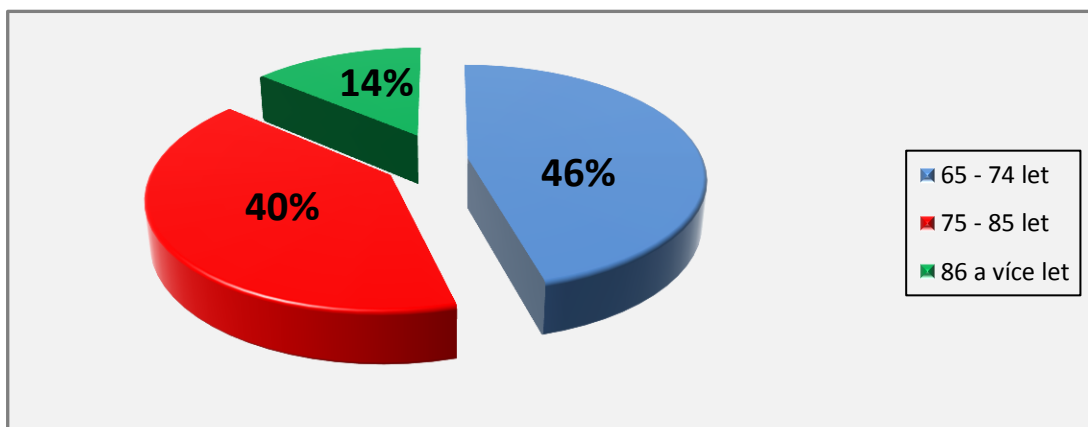
Graf 1. Pohlaví respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Věkové struktura respondentů je následující: 46% respondentů patří do věkové kategorie 65 – 74 let, 40% respondentů patří do věkové kategorie 75 – 85 let a 14% respondentů patří do věkové kategorie 86 a více let (graf 2).

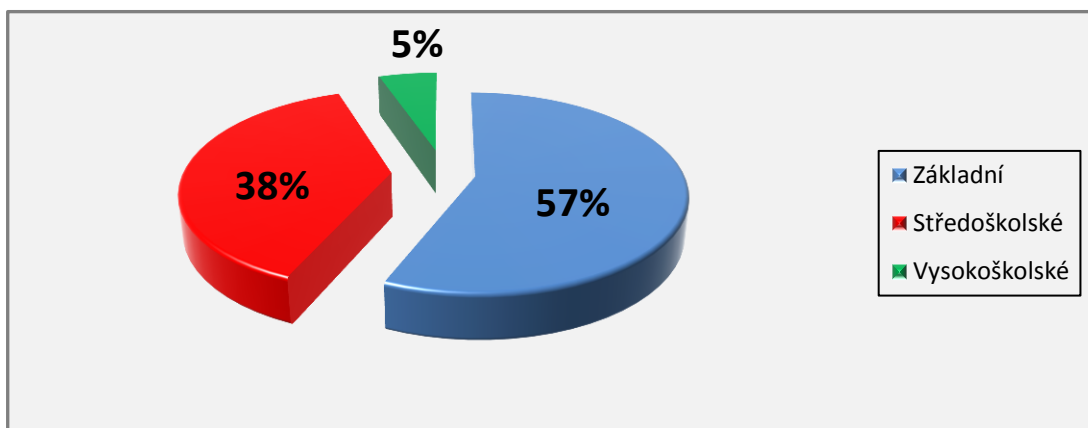
Graf 2. Věková struktura respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Z dotazovaných respondentů dosáhlo 57% základního, 38% středoškolského a 5% vysokoškolského vzdělání (graf 3).

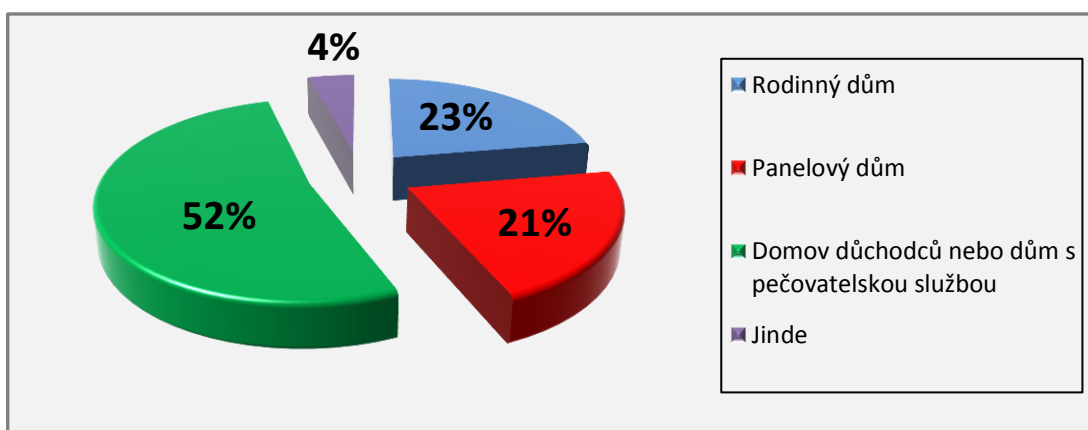
Graf 3. Dosažené vzdělání respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Více než polovina dotazovaných respondentů uvedla, že bydlí v domově důchodců nebo v domě s pečovatelskou službou. V těchto institucích žije 52% respondentů, v rodinném domě žije 23% respondentů, v panelovém domě žije 21% respondentů a jinde žijí 4% respondentů. Jiným místem byl respondenty myšlen bytový dům (graf 4).

Graf 4. Místo bydlení respondentů

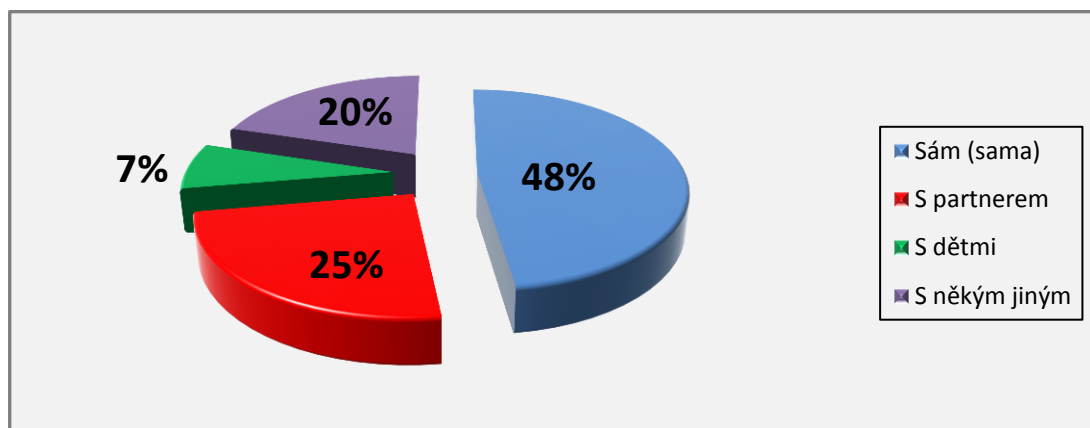

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaní respondenti nejčastěji uvedli, že žijí sami. Celkem žije samo 48% respondentů, s partnerem žije 25% respondentů, s někým jiným žije 20%

respondentů a s dětmi žije 7% respondentů. Jinou osobou byl ve všech případech myšlen spolubydlící na pokoji. Údaje jsou znázorněny v grafu 5.

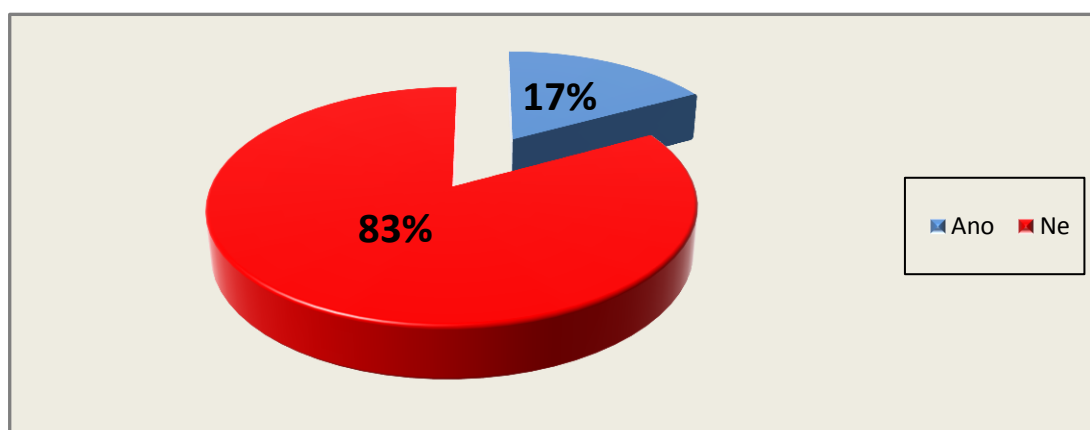
Graf 5. Soužití respondentů

Zdroj: vlastní výzkum

Obětí trestného činu se stalo 17% respondentů. 83% respondentů se nikdy nestalo obětí žádného trestného činu (graf 6).

Graf 6. Stal se respondent obětí trestného činu

Zdroj: vlastní výzkum

Z respondentů, kteří se stali obětí trestného činu, je 81% obětí trestného činu krádeže, 13% respondentů se stalo obětí trestného činu podvodu a 6% respondentů se stalo obětí trestného činu nebezpečného vyhrožování. U dotazovaných respondentů se ani v jednom případě neobjevily trestné činy loupeže, vydírání, ublížení na zdraví, týrání osoby žijící ve společném obydlí či jiný trestný čin (tabulka 5).

Tabulka 5. Druhy trestných činů spáchaných na respondentech

Druh trestného činu	Četnost	%
Krádež	13	81%
Loupež	0	0%
Podvod	2	13%
Vydírání	0	0%
Ublížení na zdraví	0	0%
Týrání osob ve společném obydlí	0	0%
Nebezpečné vyhrožování	1	6%
Jiný trestný čin	0	0%

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaných 7 respondentů uvedlo, že ke spáchání trestného činu došlo doma v soukromí. V 5 případech respondenti uvedli, že místem spáchání trestného činu byla veřejnost. 4 respondenti odpověděli, že k trestnému činu došlo na jiném místě. Pod jiným místem uvedli 2 respondenti svou rekreační chatu. Zbylí 2 respondenti bližší místo neuvedli (tabulka 6).

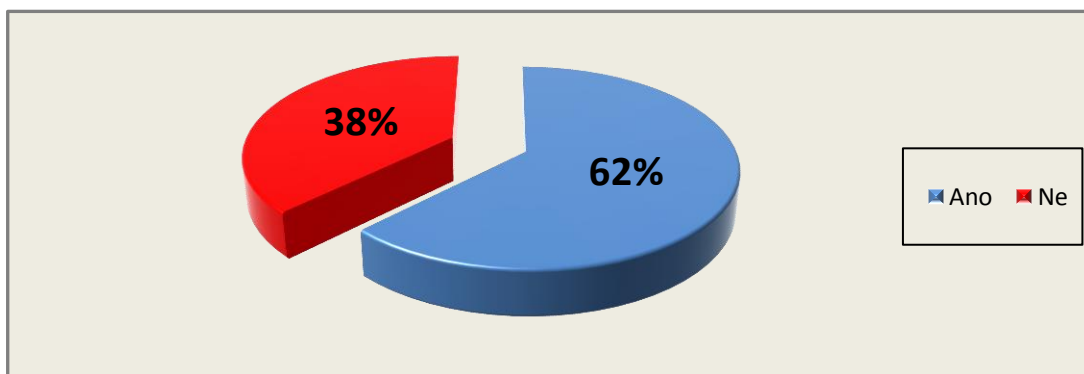
Tabulka 6. Místo spáchání trestného činu

Místo	Četnost	%
Doma v soukromí	7	44%
Na veřejnosti	5	31%
Jinde	4	25%

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaných 62% respondentů oznámilo trestný čin Policii České republiky. 38% respondentů trestný čin neoznámilo (graf 7).

Graf 7. Respondent oznámil trestný čin Policii České republiky

Zdroj: vlastní výzkum

Jako důvod neoznámení trestného činu Policii České republiky respondenti ve 3 případech uvedli, že se obávali pomsty ze strany pachatele. Ve 2 případech škoda nebyla tak vysoká a v 1 případě se respondent styděl věc oznámit. U dotazovaných respondentů se ani v jednom případě neobjevily odpovědi typu „nedůvěřuji Policii České republiky“ a „jiný důvod“ (tabulka 7).

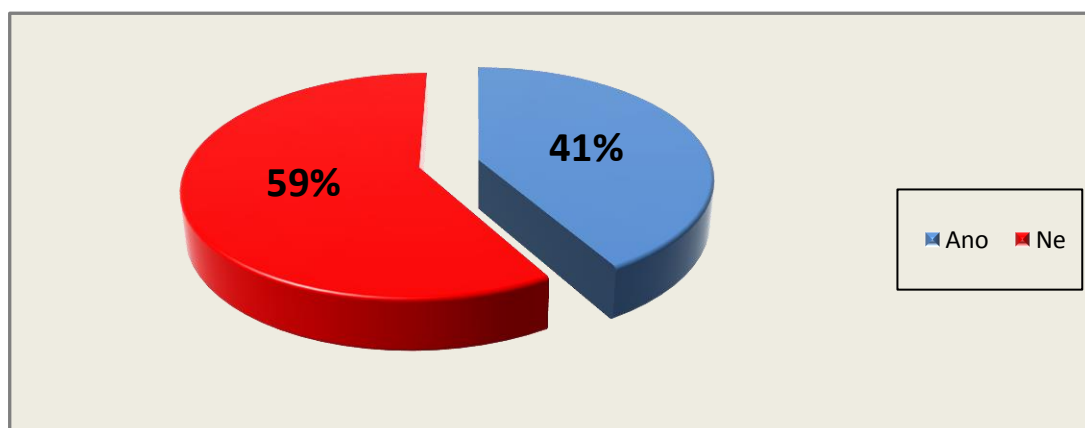
Tabulka 7. Důvod neoznámení trestného činu Policii České republiky

Důvod	Četnost	%
Nedůvěřuji Policii České republiky	0	0%
Styděl/a jsem se věc oznámit	1	17%
Obával/a jsem se pomsty ze strany pachatele	3	50%
Škoda nebyla tak vysoká	2	33%
Jiný důvod	0	0%

Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 59% dotazovaných respondentů uvedlo, že nikdy nebylo informováno o preventivních zásadách pro seniory. Ostatních 41% respondentů uvedlo, že se o určitých preventivních zásadách dozvědělo z různých zdrojů (graf 8). Těmito zdroji byly v 34 případech média, v 7 případech přednášky a v ostatních případech se respondenti o zdroji nevyjádřili.

Graf 8. Respondent zná preventivní zásady pro seniory

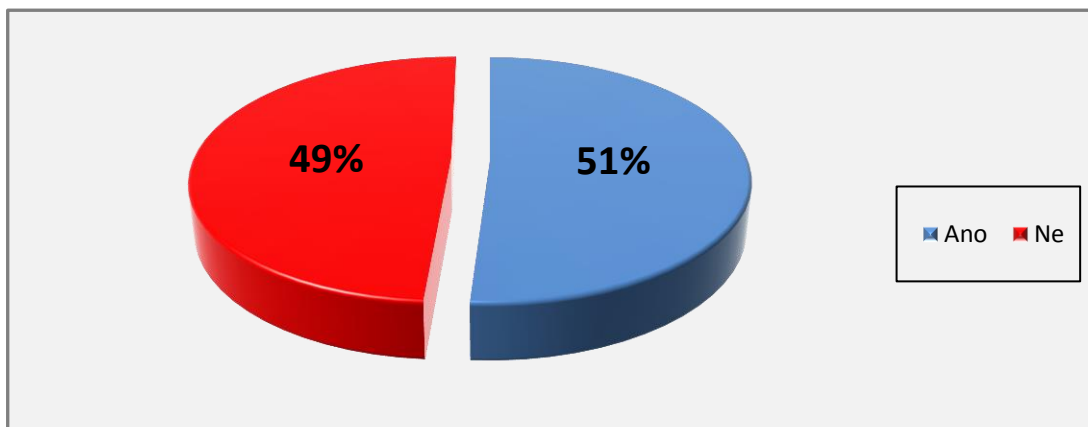

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazovaných 49% respondentů uvedlo, že nedělá nic proti tomu, aby se stalo obětí trestného činu. 51% respondentů odpovědělo, že dělá určitá preventivní

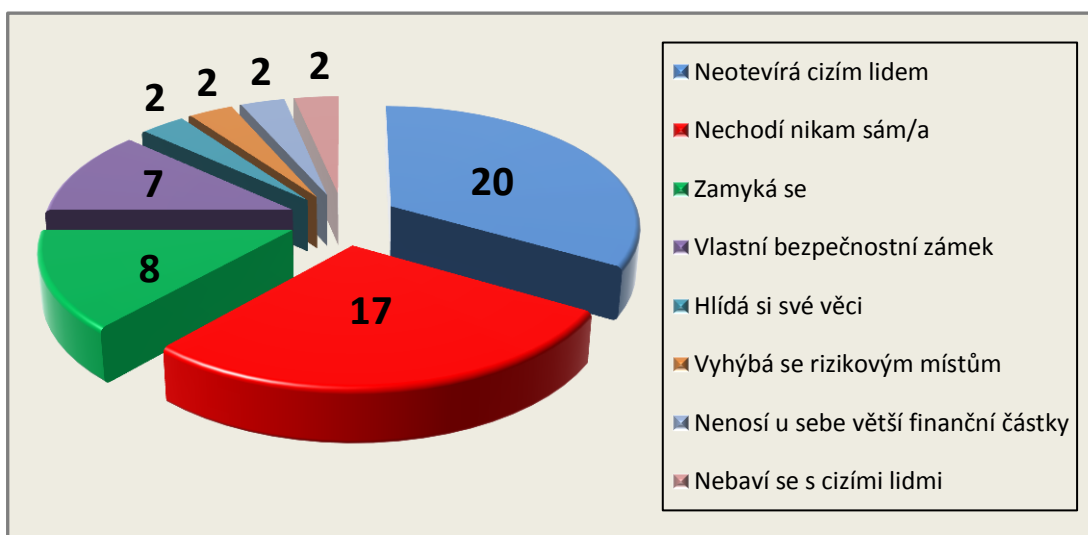
opatření (graf 9). Tito respondenti ve 20 případech neotevívají cizím lidem, v 17 případech nechodí nikam sami, v 8 případech se dobře zamykají, v 7 případech vlastní bezpečnostní zámek, ve 2 případech si vždy hlídají své věci, vyhýbají se rizikovým místům, nenosí u sebe větší finanční částky a nebaví se s cizími lidmi (graf 10).

Graf 9. Respondent užívá preventivní opatření

Zdroj: vlastní výzkum

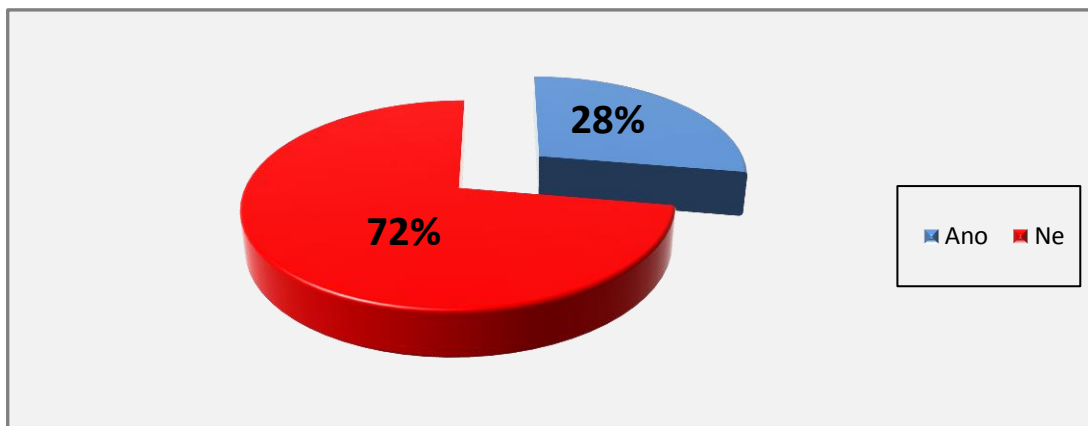
Graf 10. Respondenty užívaná preventivní opatření

Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 28% respondentů uvedlo, že pokud u jejich dveří zazvoní cizí osoba, této osobě otevřou dveře. 72% respondentů dveře cizí osobě neotevře (graf 11).

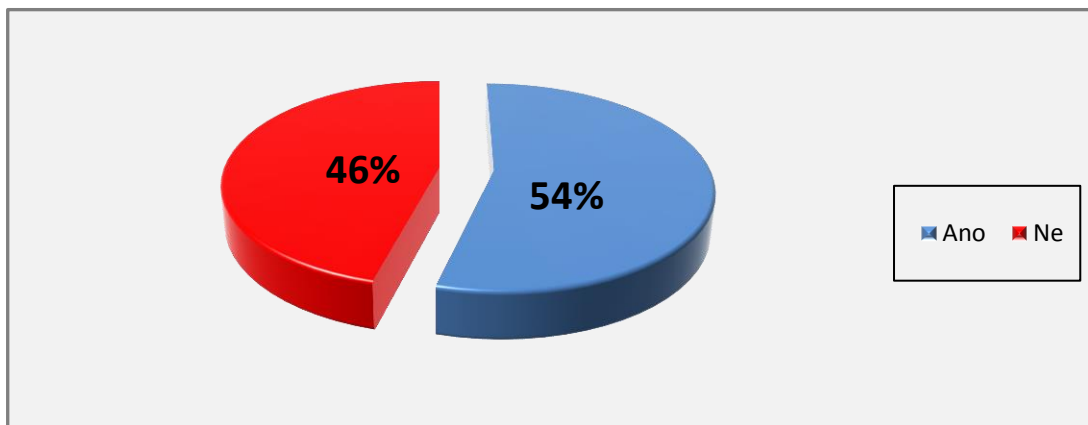
Graf 11. Respondent otevře dveře bytu cizí osobě

Zdroj: vlastní výzkum

Ověřit pracovníka vodáren, plynáren či poskytovatele elektřiny umí 54% respondentů. Ostatních 46% respondentů ověřit tohoto pracovníka neumí (graf 12).

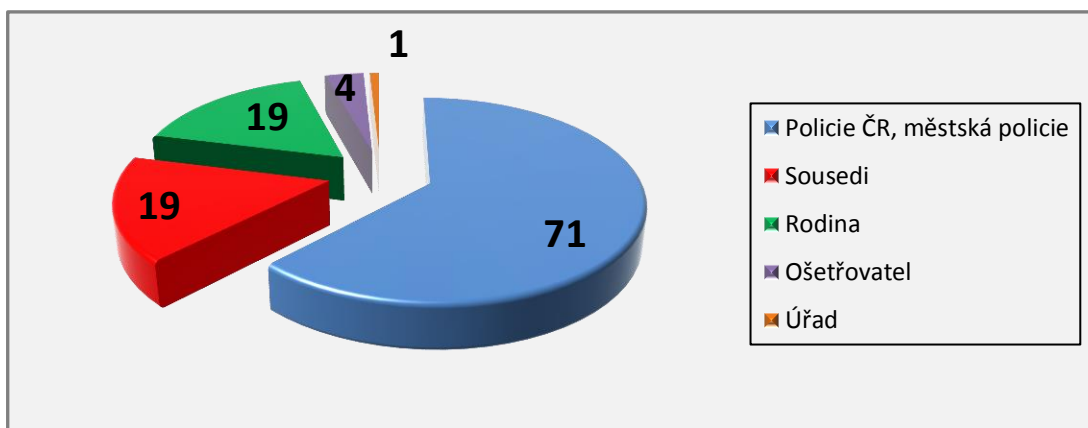
Graf 12. Schopnost ověřit pracovníka vodáren, plynáren či poskytovatele elektřiny

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti, kteří by se stali obětí trestného činu, by pomoc vyhledali v 71 případech u policie. Ať už u Policie České republiky nebo městské policie. V 19 případech by hledali pomoc u sousedů a rodiny. Ve 4 případech by hledali pomoc u ošetřovatele a v 1 případě by hledali pomoc na úradě. 5 respondentů na otázku neodpovědělo (graf 13).

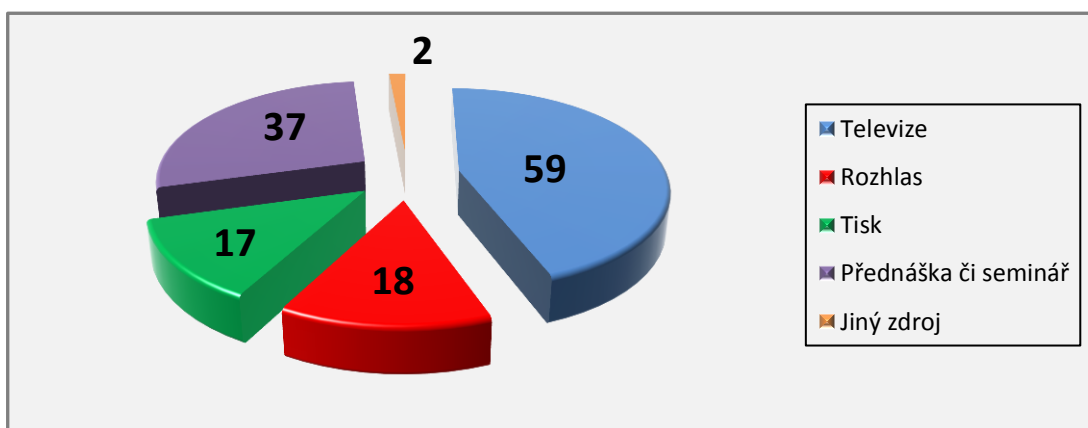
Graf 13. Kde by respondent jako oběť trestného činu vyhledal pomoc

Zdroj: vlastní výzkum

V 59 případech by respondenti uvítali informace o preventivních zásadách pro seniory prostřednictvím televize, v 37 případech prostřednictvím přednášky či semináře, v 18 případech z rozhlasu, v 17 případech z tisku a ve 2 případech z jiného zdroje. Druh jiného zdroje respondenti neuvedli (graf 14).

Graf 14. Vhodný zdroj informací o preventivních zásadách pro seniory

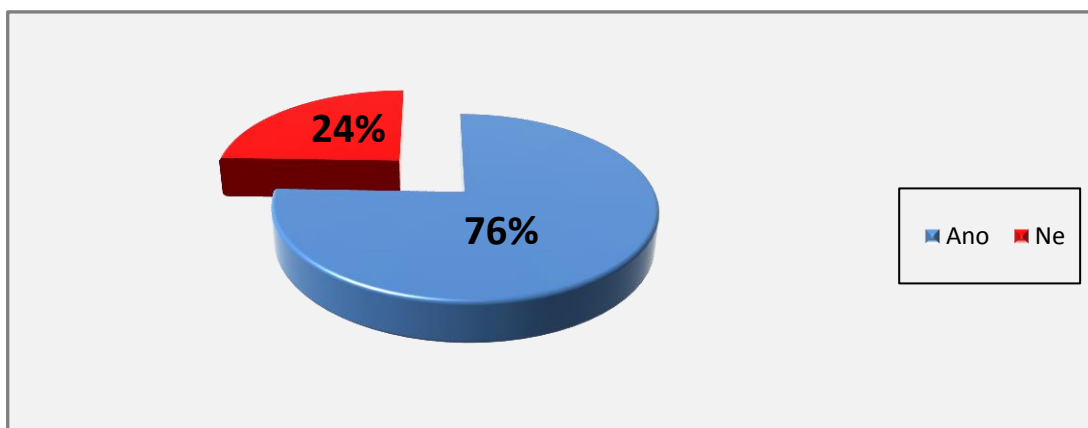

Zdroj: vlastní výzkum

Zájem respondentů o informace o preventivních zásadách pro předcházení trestné činnosti určené převážně pro seniory vyslovilo 76% respondentů, 24% respondentů zájem o tyto informace nemá (graf 15).

Graf 15. Zájem o informace o preventivních zásadách pro seniory

Zdroj: vlastní výzkum

5.2 Vyhodnocení stanovených hypotéz

H1: Bylo předpokládáno, že dotazovaní senioři v okrese Český Krumlov se nejčastěji stávají oběťmi majetkové trestné činnosti. Tento předpoklad se provedeným výzkumným šetřením potvrdil. Pomocí strukturalizovaného dotazníku se podařilo zjistit, že 81% respondentů, na kterých byl spáchán trestný čin, je obětí trestného činu krádeže a 13% respondentů je obětí trestného činu podvodu. To znamená, že 94% zjištěných trestných činů patří do kategorie majetkových trestných činů. Zbýlých 6% respondentů se stalo obětí trestného činu nebezpečného vyhrožování. Hypotézu potvrzuje tabulka 5.

H2: Bylo předpokládáno, že více než 50% seniorů v okrese Český Krumlov nezná obecné preventivní zásady, které mohou snížit riziko stát se obětí trestné činnosti. Výzkumné šetření tento předpoklad potvrdilo. Výsledky strukturalizovaného dotazníku ukázaly, že 59% respondentů nebylo nikdy informováno o preventivních zásadách pro seniory a 41% respondentů se dozvědělo o preventivních zásadách z různých zdrojů (graf 8). Těmito zdroji byly v 34 případech média (televize, rozhlas a tisk). V 7 případech byly zdrojem různé přednášky ze strany rodiny.

H3: Bylo předpokládáno, že více než 60% dotazovaných seniorů v okrese Český Krumlov by mělo zájem o informace týkající se preventivních zásad pro

seniory. Výzkumné šetření tento předpoklad potvrdilo. Výsledky strukturalizovaného dotazníku ukázaly, že zájem o informace o preventivních zásadách pro předcházení trestné činnosti určené převážně pro seniory vyslovilo 76% respondentů. Zbýlých 24% respondentů zájem o tyto informace nemá (graf 15).

5.3 Diskuse

Senioři patří mezi nejvíce znevýhodněnou populační skupinu obyvatel. V populaci obyvatel České republiky stále stoupá podíl seniorů. Nyní se jedná přibližně o 15,5% populace (czso, 2012a, online). V roce 2031 by měli podle odhadů Českého statistického úřadu tito občané tvořit téměř 23,6% a v roce 2050 pak 33,2% populace České republiky (czso, 2012b, online). Toto zjištění by mělo vést k zvýšení zájmu o tuto populační skupinu obyvatel a zejména zajistit seniorům kvalitní podmínky pro život a pocit bezpečí.

Výzkumné šetření bakalářské práce umožňuje se blíže seznámit s problematikou kriminality páchané na seniorech a dále zjišťuje nejčastější trestné činy páchané na seniorech, kteří žijí v okrese Český Krumlov.

Výsledky ukazují, že kriminalita páchaná na seniorech žijících v okrese Český Krumlov je v posledních letech spíše ustálená a nedochází k výraznému růstu nebo poklesu. Tyto informace vyplývají ze statistiky Policejního prezidia České republiky (tabulka 4). Novotný a Zapletal (2004) v tomto směru hovoří o tom, že data získaná prostřednictvím statistických údajů jsou však pouze výsledkem zjevné (registrované) kriminality, tj. té, která je evidována v oficiálních statistikách. Jde tedy pouze o část kriminality skutečné. O další části spáchané trestné činnosti se orgány činné v trestním řízení nedozví. Jedná se o skrytou (latentní) kriminalitu.

Kuchta a kol. (2005) ve své práci uvádí, že podíl majetkové trestné činnosti tvoří téměř 71% celkové kriminality, na níž se velkou měrou podílí zejména trestný čin krádeže (přibližně 93%). Dále hovoří o tom, že struktura kriminality se od roku 1989 výrazně nemění. S údaji, které uvádí Kuchta a kol. (2005), se lze ztotožnit, neboť provedeným výzkumným šetřením bylo dosaženo téměř shodných výsledků. 94% zjištěných trestných činů patří do kategorie majetkových trestných činů, kdy 81% tvoří trestný čin krádeže a 13% tvoří trestný čin podvodu (tabulka 5). Také

statistika vytvořená Policejním prezidiem České republiky hovoří o tom, že majetková trestná činnost výrazně převyšuje ostatní druhy trestných činů (tabulka 4).

Respondenti, kteří se stali obětí trestného činu, v 38% neoznámili věc Policii České republiky (graf 7). Jako hlavní důvod uvádí, že měli obavu ze msty ze strany pachatele (50%). Dále v 33% nebyla škoda tak vysoká a v 17% se styděli věc oznámit (tabulka 7).

Výsledky výzkumného šetření ukazují, že 59% respondentů není informováno o preventivních zásadách pro seniory. Ti, kteří informováni byli, byli ve většině případů informováni prostřednictvím médií (televize, rozhlas, tisk) nebo přednáškou ze strany své rodiny (graf 8). Z těchto výsledků je také patrné, že 49% respondentů nedělá nic proto, aby se stalo obětí trestného činu (graf 9). 59% respondentů užívá různé druhy preventivních opatření jako je například, že neotevírá cizím lidem, nechodí nikam sami, dobře se zamykají, vlastní bezpečnostní zámek, vyhýbají se rizikovým místům, hlídají si své věci, nebaví se s cizími lidmi a nenosí u sebe větší finanční částky (graf 10). Znepokojujícím faktem je, že pouze 54% respondentů umí ověřit pracovníka vodáren, plynáren či poskytovatele elektřiny (graf 12). Toto zjištění potvrzují i zprávy z médií, kdy se množí případy o falešných opravářích, kteří se vnutí do bytu seniora a tomuto odcizí celoživotní úspory.

Na otázku, kde by respondenti vyhledali pomoc, kdyby se stali obětí trestného činu, v 71 případech odpověděli, že u Policie České republiky nebo městské policie. V 19 případech by hledali pomoc u sousedů a rodiny. Ve 4 případech by hledali pomoc u ošetřovatele a v 1 případě by hledali pomoc na úřadě (graf 13).

Čírtková a kolektiv (2007) v tomto směru uvádí, že při fyzické újmě je třeba obrátit se na lékaře či na zdravotnické zařízení. Útok nebo týrání je třeba oznámit policii a v dalších případech je možné kontaktovat sociální odbor městského nebo obecního úřadu. Existují také různé organizace, na které je možné se obrátit. Jedná se například o organizaci Život 90, která provozuje nonstop linku Senior.

Obecně lze říci, že senioři projevují velký zájem o informace o preventivních zásadách. Toto potvrzuje i výsledek výzkumného šetření, kdy 76% respondentů by rádo uvítalo tyto informace (graf 15). Nejvhodnějším zdrojem dle

vyjádření respondentů by byla televize, následovaná přednáškami. V neposlední řadě by vhodným zdrojem informací byl také rozhlas a tisk (graf 14).

5.3.1 Návrh preventivních opatření

Z důvodu nízké informovanosti a znalosti preventivních zásad byl mnou vytvořen návrh preventivních opatření, která mohou v různých situacích pomoci k minimalizování dopadu trestné činnosti na seniory a dále jsou v této kapitole stručně popsány charakteristiky pachatelů uvedených trestných činů.

1) Jak předcházet riziku kapesní krádeže

- Na ulici, v prostředcích hromadné dopravy, v obchodních domech a v místech s výskytem většího množství lidí věnujte velkou pozornost svým taškám a kabelkám.
- Kabelku nebo tašku přes rameno mějte neustále na očích a chraňte ji.
- V obchodním domě neztrácejte kontrolu nad svou kabelkou nebo peněženkou. Tuto v žádném případě neukládejte do nákupního košíku.
- Klíče od bytu, peněženku, mobilní telefon, doklady a další cennosti noste vždy odděleně.
- Peněženku uložte na dno nebo do spodní části kabelky nebo nákupní tašky. V lepším případě peněženku noste ve vnitřních kapsách oblečení.
- Nenoste u sebe větší finanční hotovost. Do peněženky si vložte pouze potřebnou hotovost.
- V případě, že vlastníte platební kartu, v žádném případě na tuto nezaznamenávejte PIN kód. Tento kód nepatří ani do peněženky, kabelky nebo mobilního telefonu.
- Pokud Vám byla platební karta odcizena, neprodleně učiňte kroky pro její blokaci. Pro tento případ u sebe noste telefonní číslo Vašeho bankovního ústavu a ihned jej o odcizení karty vyrozumte.
- Při výběru hotovosti z bankomatu se ujistěte, že v bezprostředním okolí nestojí někdo, kdo by mohl vidět, jaký PIN kód zadáváte a jaký obnos vybíráte. Chraňte si své soukromí a majetek.

„Kapsáři“ vyhledávají zejména místa, kde se pohybuje větší množství lidí. Jedná se například o nákupní centra, hromadné dopravní prostředky, sportovní a kulturní akce, hrady, zámky, muzea atd. Využívají zejména nepozornosti lidí a jejich nedbalého zacházení s majetkem. Dokáží se ke svým potencionálním obětem rychle přiblížit, odvrátit jejich pozornost a nepozorovaně se zmocnit jejich cenností. Oběť často zjistí, že byla okradena až po dlouhé době.

2) Jak předcházet riziku přepadení

- Při výběru místa procházky si nevybírejte odlehlá, nepřehledná a neosvětlená místa. Vybírejte raději frekventované ulice.
- Pokud je to možné, nechod'te sami.
- Kabelku nebo tašku noste raději směrem od ulice, aby Vám ji z vozovky nemohl někdo vytrhnout a odcizit. Šperky noste pod oděvem, abyste na sebe zbytečně nepřitahovali pozornost.
- Při chůzi po chodníku chod'te raději dále od vchodů domů. Zde by mohl čekat případný zloděj, který by Vás mohl vtáhnout do domu a přepadnout.
- Při vstupu do domu se nejdříve pečlivě rozhlédněte a nevstupujte dovnitř s někým neznámým.
- Nepřijímejte doprovod nabízený od lidí, které neznáte, i kdyby vypadali důvěryhodně. Jejich ochota může mít i vedlejší důvody.
- Kdybyste měli pocit, že Vás někdo sleduje, přejděte na protější chodník. V případě, že se vám podezření potvrdí, snažte se vyhledat místo, kde je více lidí. To může Vašeho pronásledovatele odradit.
- Noste sebou dvě peněženky. V případě přepadení vydejte zloději peněženku s menší hotovostí, bez dokladů a platební karty.
- Kdyby Vás někdo napadl, křičte i v případě, že nikoho okolo nevidíte. Křik může někoho přivolat na pomoc nebo odradit pachatele.
- Chce-li Vám někdo násilím ukrást kabelku nebo peněženku, nebraňte se za každou cenu. Váš život a zdraví je přednější.

Pachatelé, kteří přepadávají seniory, vyhledávají především málo frekventovaná místa, která jsou odlehlá a neosvětlená. V těchto místech mají klid na přepadávání a to zejména ve večerních hodinách, kdy si vyhlédnou osamělého chodce nebo chodkyni.

3) Jak předcházet riziku podvodného jednání

- Nedůvěřujte neznámým lidem a zásadně nepouštějte cizí lidi do svého bytu nebo domu.
- Nikdy neotevírejte dveře, pokud si nejste naprosto jisti tím, kdo za nimi stojí.
- Nechte si nainstalovat panoramatické kukátko a bezpečnostní řetízek na dveře. Zvýší se šance, že podvodníka odhalíte a při otevření dveří se Vám nedostane násilím do bytu.
- Podvodníci využívají mnoho metod a lstí jak se dostat do Vašeho bytu a znají různé způsoby, jak Vás okrást.
- Zvoní-li na Vás cizí osoba, která se představí jako opravář, pracovník pošty, pracovník úřadu nebo jiných služeb, nejprve si nechte předložit jeho průkaz a případně zavolejte na úřad, odkud pracovník přišel, aby Vám jeho totožnost ověřili. Telefonní číslo si raději najděte v telefonním seznamu. V případě, že Vám vznikne pochybnost, zavřete dveře a odmítněte poskytnutí služby.
- Zvoní-li na Vás někdo, kdo Vám nabízí peníze, např. výhru v loterii nebo z jiného důvodu, nepodlehnete vidině snadného zbohatnutí. Většinou se jedná o podvodníka.
- Zvoní-li na Vás někdo, kdo se představuje jako Váš příbuzný a nejste si naprosto jisti, že je to Váš příbuzný, neotevírejte. Může to být podvodník, který zná jména Vašich příbuzných a pouze z Vás chce vylákat peníze.
- Jestli-že na váš telefon volá, někdo kdo se představí jako váš příbuzný a potřebuje od vás nějakou pomoc, neukvapujte se a řádně ověřte jeho totožnost. Doporučujeme ptát se na osobní otázky, které mohou znát jen Vaši příbuzní. Dalším způsobem je použití předem domluvené kontrolní otázky, na které se s příbuznými domluvíte.
- Mějte při sobě vždy telefonní čísla na Vaše nejbližší sousedy a známé, kteří Vám mohou v případě potřeby pomoci nejrychleji. Volejte je i v případě, že

si nejste jisti, kdo na Vás zvoní. Přítomnost dalšího člověka může případného podvodníka odradit.

- U svého telefonu mějte viditelně zaznamenaná důležitá telefonní čísla (Policie České republiky – 158, městská policie – 156, tísňová linka – 112, hasiči - 150).
- Nepodléhejte ani nátlaku Vašich příbuzných při podpisu důležitých smluv a dokumentů, např. k převodu majetku či půjček.
- V případě závažných rozhodování o majetku se neobávejte pomoci právníka a poraďte se s ním.

Pachatelé podvodů si vybírají seniory účelově jako své oběti. Často se jedná o organizované skupiny, které využívají nejrůznějších legend, aby v seniorech probudily solidaritu. Snaží se z nich vylákat peníze a zjistit, kde si ukládají své finance. Mezi nejčastější legendy patří kontrola plynu, kontrola vody, odečet elektřiny, servis digitální televize, různé opravy a další. V současné době narůstá legenda, kdy pachatel v telefonu předstírá, že je vnuk nebo příbuzný, a pošle svého kamaráda pro finanční hotovost.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaké jsou nejčastější trestné činy páchané na seniorech v okrese Český Krumlov. V rámci práce byly stanovené hypotézy ověřovány pomocí metody strukturalizovaného dotazníku. Provedeným výzkumným šetřením bylo zjištěno, že 94% seniorů se nejčastěji stává obětí majetkové trestné činnosti, v 81% případů se jedná o trestný čin krádeže. Dále bylo zjištěno, že 59% seniorů nebylo nikdy seznámeno s obecnými preventivními zásadami. Jednou z příčin může být i nízký zájem společnosti o problematiku předcházení trestných činů. Výsledky šetření dále ukazují, že 76% seniorů má zájem o informace o preventivních zásadách pro předcházení trestné činnosti. Myslím si, že toto zjištění může motivovat sociální pracovníky, městskou a státní policii i další orgány, ke zvýšení preventivních aktivit směřovaných k seniorům.

Domnívám se, že mnoho lidí, kteří vidí v médiích, že senior byl podveden skupinou pachatelů a připraven tak o celoživotní úspory, se nad tímto pozastaví a vyvolá to v nich soucit a rozhořčení. To je ale asi tak vše, protože si myslí, že se jich to netýká. Ale každý z nás jednou zestárne a může se stát obětí trestného činu. Z těchto důvodů bychom se měli seniorům více věnovat a poskytovat jim informace o tom, jak předejít těmto tragickým událostem.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo vytvořit návrh opatření, který bude možné využít pro prevenci v oblasti páchaní trestných činů na seniorech. Vytvořený návrh preventivních opatření má pomoci informovat seniory a prohloubit jejich uvědomění o možných dopadech trestných činů na jejich osobu, a tím se lépe chránit před krádeží, přepadením, nebo podvedením. Návrh opatření se zaměřuje zejména na běžné životní situace, ve kterých se senioři ocitají téměř každý den. Ve většině případů stačí málo, aby se senior ochránil, a proto cílem návrhu preventivních opatření bylo co nejjednodušeji připomenout seniorům, že to oni dávají hlavní výhodu pachatelům. Myslím si, že když se senioři naučí užívat určitá opatření, budou moci spokojeně žít a trávit pozdní období svého života klidně a v bezpečí.

Pro praxi bych doporučoval obdobný soubor preventivních opatření přednášet v různých zařízeních pro seniory, jako jsou informační centra, domovy důchodců, střediska pro seniory a další zařízení obdobného charakteru. Těchto

přednášek by se měla zúčastňovat většina seniorů žijících v těchto zařízeních nebo v místním územním obvodu, neboť to může přispět ke snížení počtu obětí trestných činů v řadách této populační skupiny obyvatel. Další účinnou metodou může být i větší medializace. Domnívám se, že starý člověk tráví také určitý čas doma u televize, rozhlasu anebo novin a prostřednictvím těchto zdrojů může být dobře informován. Tento soubor preventivních opatření však nemusí sloužit pouze seniorům, ale i širší skupině obyvatel. Cíle bakalářské práce byly splněny a všechny hypotézy potvrzeny.

POUŽITÉ ZDROJE

Literární zdroje:

ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.

HEJDA, J., a kol. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*, 1. vydání, Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007, 252 s., ISBN 978-80-245-1163-4

HEJDA, J., HEŘMAN, R.: *Kriminologie*, FM, VŠE Jindřichův Hradec 2006.

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvalitativního výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

Interní materiály z Policejního prezidia

KALVACH, Z., et al. *Geriatric a gerontologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2004. 864 s. ISBN 80-247-0548-6.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7179-813-4.

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 203 s. ISBN 978-80-210-5029-7.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vydání. Praha: Aspi, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.

REIF, J. *Metody matematické statistiky*. 1. vydání. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. 286 s. ISBN 80-7082-593-6.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, 2. přepracované vydání. Praha: Portál, 2004, str. 390. ISBN 80-7178-829-5.

SKALKOVÁ, J., et al. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. 1. vydání. Praha: SPN, 1983. 208 s. Publikace č. 46-00-22/1

Statistiky trestné činnosti Ministerstvo vnitra České republiky

ŠIMÍČKOVÁ – ČÍŽKOVÁ, J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměněné vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 175 s. ISBN 80-244-0629-2.

TOPINKOVÁ, E. *Geriatric pro praxi*. 1. vydání. Praha: Galén, 2005. 270 s. ISBN 80-7262-365-6.

ÚZ č. 721 *Trestní zákoník, Trestní řád 2010*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7208-736-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. 1. vydání. Praha: Armex, 2004. 146 s. ISBN 80-86795-05-5.

Internetové zdroje:

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Loupež, Krádež* [online]. [citováno 2013a-01-28]. Dostupné na World Wide Web:< <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/loupez-kradez/>>.

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Podvod* [online]. [citováno 2013b-01-28]. Dostupné na World Wide Web:< <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/podvod/>>.

BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla* [online]. Verze 3.3. ©1999-2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004 [citováno 2012-08-01]. Dostupné na World Wide Web:<<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Procentuální zastoupení populace ve věku 65 a více let v jednotlivých státech Evropy v roce 2011* [online]. [citováno 2012a-12-04]. Dostupné na World Wide Web:<<http://notes3.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/seniori>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Stárnutí obyvatelstva* [online]. [citováno 2012b-12-05]. Dostupné na World Wide Web:

<[http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/2f54fd0c56c9c8a6c1257996004385f4/\\$FILE/%C4%8CS%C3%9A%20CERGE-EI%20%C5%A0tyglerov%C3%A1%20projekce.pdf](http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/2f54fd0c56c9c8a6c1257996004385f4/$FILE/%C4%8CS%C3%9A%20CERGE-EI%20%C5%A0tyglerov%C3%A1%20projekce.pdf)>.

EPRAVO. *Zákon č. 207/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů* [online]. [citováno 2012-08-01].

Dostupné na World Wide Web:<<http://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/zakon-ze-dne-31-cervence-1997-o-poskytnuti-penezite-pomoci-obetem-trestne-cinnosti-a-o-zmene-a-doplneni-nekterych-zakonu-2080.html>>.

EPRAVO. *Ublížení na zdraví* [online]. [citováno 2013-01-28]. Dostupné na World Wide Web:< <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/ublizeni-na-zdravi-27487.html>>.

IDNES. *Falešný vnuk řádí na jihu Čech. Okradl stařenku, ostatní se nedaly* [online]. [citováno 2013-01-13]. Dostupné na World Wide Web:

<http://budejovice.idnes.cz/podvedli-seniorku-036-/budejovice-zpravy.aspx?c=A130111_084900_budejovice-zpravy_khr>.

POLICIE. *Senioři sobě* [online]. [citováno 2013a-01-18]. Dostupné na World Wide Web:<<http://www.policie.cz/clanek/seniori-sobe-627170.aspx>>.

POLICIE. *Obezřetnost se vyplatí* [online]. [citováno 2013b-01-18]. Dostupné na World Wide Web:<<http://www.policie.cz/clanek/obezretnost-se-vyplati.aspx>>.

POLICIE. *Bezpečná domácnost II* [online]. [citováno 2013c-01-18]. Dostupné na World Wide Web:<<http://www.policie.cz/clanek/bezpecna-domacnost-ii.aspx>>.

Zákonná ustanovení:

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 209/1997 Sb., o peněžité pomoci obětem trestných činů

Seriálové publikace:

ČÍRTKOVÁ, L. Senioři v kontaktu s policií. *Policista*, 1999, roč. 5, č. 9. ISSN 1211-7943

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Pohlaví respondentů	41
Graf 2. Věková struktura respondentů	41
Graf 3. Dosažené vzdělání respondentů	42
Graf 4. Místo bydlení respondentů	42
Graf 5. Soužití respondentů	43
Graf 6. Stal se respondent obětí trestného činu.....	43
Graf 7. Respondent oznámil trestný čin Policii České republiky	44
Graf 8. Respondent zná preventivní zásady pro seniory	45
Graf 9. Respondent užívá preventivní opatření	46
Graf 10. Respondenty užívaná preventivní opatření	46
Graf 11. Respondent otevře dveře bytu cizí osobě	47
Graf 12. Schopnost ověřit pracovníka vodáren, plynáren či poskytovatele elektřiny	47
Graf 13. Kde by respondent jako oběť trestného činu vyhledal pomoc	48
Graf 14. Vhodný zdroj informací o preventivních zásadách pro seniory	48
Graf 15. Zájem o informace o preventivních zásadách pro seniory	49

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Přehled kategorií legend podle počtu použití v roce 2011.....	14
Tabulka 2. Počty sledovaných typů legend v roce 2011.....	15
Tabulka 3. Počty případů užívání legendy typu – akce VNUK.....	16
Tabulka 4. Trestná činnost na osobách ve věku 60 a více v okrese Český Krumlov	28
Tabulka 5. Druhy trestných činů spáchaných na respondentech	44
Tabulka 6. Místo spáchání trestného činu	44
Tabulka 7. Důvod neoznámení trestného činu Policii České republiky	45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Plné znění strukturovaného dotazníku vlastní konstrukce

Příloha 1

Plné znění strukturovaného dotazníku vlastní konstrukce

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Tomáš Kotous a jsem studentem 3. ročníku Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Pro svou bakalářskou práci s názvem „Trestná činnost páchaná na seniorech v okrese Český Krumlov“ Vás prosím o vyplnění následujícího dotazníku. Materiál bude sloužit jen pro účely této práce, Vaše anonymita je zaručena. Předem děkuji za Váš čas a ochotu.

1) Jaké je vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2) Kolik je Vám let?

- a) 65-74 let
- b) 75-85 let
- c) 86 a více let

3) Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) středoškolské
- c) vysokoškolské

4) Kde bydlíte?

- a) v rodinném domě
- b) v panelovém domě
- c) v domově důchodců nebo domě s pečovatelskou službou
- d) jinde.....

5) Bydlíte?

- a) sám (sama)
- b) s partnerem (partnerkou)
- c) s dětmi
- d) s někým jiným.....

6) Stal/a jste se někdy obětí nějakého trestného činu?

- a) ano
- b) ne

7) Pokud ano, o jaký trestný čin se jednalo?

- a) Krádež (Odcizil Vám někdo věc v hodnotě nejméně 5.000,-Kč nebo se vloupal do Vašeho domu či bytu?)
- b) Loupež (Použil proti Vám někdo násilí nebo pohrůžky násilí v úmyslu zmocnit se Vaší věci?)
- c) Podvod (Uvedl Vás někdo v omyl s úmyslem obohatit se?)
- d) Vydírání (Nutil Vás někdo násilím nebo pohrůžkou násilí, abyste něco konal/a, trpěl/a nebo opominul/a?)
- e) Ublížení na zdraví (Ublížil Vám někdo úmyslně na zdraví?)
- f) Týrání osoby žijící ve společném obydlí (Týral Vás někdo?)
- g) Nebezpečné vyhrožování (Vyhrožoval Vám někdo usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, že to ve Vás vzbudilo důvodnou obavu?)
- h) jiný trestný čin.....

8) Kde k trestnému činu došlo?

- a) doma v soukromí
- b) na veřejnosti
- c) jinde.....

9) Oznamil/a jste trestný čin Policii České republiky?

- a) ano
- b) ne

10) Pokud ne, z jakého důvodu jste věc neoznámil/a?

- a) nedůvěřuji Policii České republiky
- b) styděl/a jsem se věc oznámit
- c) obával/a jsem se pomsty ze strany pachatele
- d) škoda nebyla tak vysoká
- e) jiný důvod.....

11) Informoval Vás někdo o preventivních zásadách pro seniory?

a) ano

b) ne

pokud ano, tak prosím uveďte, kdo Vás informoval a o čem?

.....
.....

12) Děláte něco proto, abyste se nestal/a obětí trestného činu? Pokud ano, prosím uveďte. (např. neotvírám cizím lidem, nechodím nikam sám/a atd.)

.....
.....
.....

13) Když u Vašich dveří zazvoní někdo cizí, otevřete mu?

a) ano

b) ne

14) Umíte ověřit pracovníka vodáren, plynáren či poskytovatele elektřiny?

a) ano

b) ne

15) Kde byste jako oběť trestného činu hledal/a pomoc? (prosím uveďte)

.....
.....
.....

16) Prostřednictvím jakého zdroje byste uvítal/a informace o preventivních zásadách pro seniory?

a) televize

b) rozhlas

c) tisk

d) přednáška či seminář

e) jiný zdroj.....

17) Měl/a byste zájem o informace o preventivních zásadách pro předcházení trestné činnosti určené převážně pro seniory?

a) ano

b) ne